

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS PROGRAMA

BRIGITA DOMANSKYTĖ

II kurso studentė

STRATEGINIS RĖMINIMAS IR NORMŲ PRIEŠTARAVIMAS: ŽMOGAUS TEISIŲ DISKURSAS
KINIJOS BALTOSIOSE KNYGOSE

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Dr. Konstantinas Andrijauskas

Vilnius, 2025

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Domanskytė B. *Strateginis rėminimas ir normų prieštaravimas: žmogaus teisių diskursas Kinijos baltosiose knygose*: VU Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas Dr. K. Andrijauskas – V., 2025. – 53p.

Reikšminiai žodžiai: žmogaus teisės Kinijoje, Kinijos baltosios knygos, rėminimo teorija, kiniškas žmogaus teisių modelis.

Šiame darbe nagrinėjamos Kinijos baltosios knygos žmogaus teisių tema (1991–2021 m). Pasitelkiant rėminimo teoriją atliekama dokumentų diskurso analizė. Gauti duomenys taip pat įvertinami per normų prieštaravimų teoriją. Tyrimas atskleidžia strateginius rėmus, pasitelkiamus formuojant savitą žmogaus teisių modelį bei įvertina tokiais rėmais keliamą grėsmę dominuojančiam žmogaus teisių modeliui.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

TURINYS

IVADAS	4
1. TEORIJA	15
<i>1.1. Normų prieštaravimas</i>	16
<i>1.2. Rėminimas</i>	18
2. RĖMINIMAS KINIJOJE ŽT BALTOSIOSE KNYGOSE	20
2.1. Diagnozuojantis rėmas – žt sistemos nesąžiningumas besivystančioms šalims	21
2.1.1. Suverenitetas.....	24
2.1.2. Besivystanti šalis.....	26
2.1.3. Skurdas	29
2.2. Prognostinis rėmas – reliatyvios sistemos kūrimas	31
2.2.1. Nacionalinės sąlygos	32
2.2.2. Kultūra.....	35
2.2.3. Žt ir vidaus režimas	37
2.2.4. Konstitucija.....	41
2.2.5. Globalus žt valdymas.....	43
3. Rezultatų vertinimas per normų prieštaravimo prizmę	46
IŠVADOS	48
Priedai.....	51
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	54
Summary.....	62
DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMO DEKLARACIJA	64

IVADAS

Darbo aktualumas ir problema. Žmogaus teisės – vienas iš svarbiausių modernizacijos, tarptautinių santykių progreso rezultatų. Universalios, visus žmones jungiančios teisės, pirmą kartą oficialiai apibrėžtos 1948 metais Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Deklaracijoje, tapo tarptautinės sistemos standartu. Nepaisant kilnaus tikslo, žmogaus teisės (toliau – žt) nėra apsaugotos nuo jų politizavimo ir suginklinimo. Nuo karo su teroru iki atsakomybės ginti – žt neretai atsiduria daugiausia diskusijų keliančių tarptautinės sistemos klausimų centre. Svarbu pažymėti, jog tai, kas dabar suprantama kaip universalus standartas, nekyla iš niekur – žt normos buvo suformuotos ir per ilgą laiką tapo sėkmingai įtvirtintos. Visi norintys socializuotis į tarptautinę bendruomenę, tapti visaverčiais nariais privalo priimti ir žt diskursą – net jeigu tai atliekama tik vardan reputacijos. Pačiai žt idėjai prieštaraujančių balsų atrasti būtų sunku – atkakliausi diktatoriai, bent viešai, taip pat neigia pažeidžiantys ar ribojantys teises. Nepaisant to teisių turinys ir taikymas nenustoja kelti diskusijų, ypač autoritarinėse šalyse.

Pastarąjį dešimtmetį Kinijos Liaudies Respublika kaip auganti supergalia tapo viena svarbiausių ir įtakingiausių tarptautinės sistemos veikėjų, vis aktyviau metančių iššūkį liberaliai pasaulio tvarkai, įskaitant ir vyraujančią žt modelį. Nors galima teigti, kad žt, kaip fundamentali norma, yra įtvirtinta, tačiau pastarieji teoriniai darbai normų tema atskleidė, kad normos yra dvejopos – lanksčios ir stabilios tuo pačiu metu. Suburiant kritinę masę, tinkamai pateikiant ir turint pakankamai laiko normą galima pakeisti. Tarptautinei sistemai vis kaistant, augant įtampai tarp demokratijų ir autokratijų bei JAV atsitraukiant nuo vertybėmis grįstos politikos, be kita ko pasižyminčios lyderyste žt srityje, tai suteikia galimybių langą autoritarinei ir sustiprėjusiai Kinijai perimti šią rolę.

Ši susiklosčiusi tarptautinė situacija ir augantis Kinijos agresyvumas plėtojant savo ideologiją bei prastėjanti žt situacija pačioje šalyje verčia susimąstyti apie galimus padarinius. Nors istoriškai Kinija visuomet buvo iššūkis žt, tačiau akademikai pastebi suagresyvėjusią Kinijos poziciją tiek užsienio, tiek vidaus politikoje žt tema šalies lyderiu 2012 m. pabaigoje tapus Xi Jinping. Jo valdymo metu, universalios normos buvo pavadintos grėsme, o ideologijos plėtojimas tapo vis svarbesnis režimo legitimumui. Tai pasižymi Kinijos atkaklumu eksportuojant savitą žt modelį per tarptautines organizacijas, globalias iniciatyvas. Kinija kuria žt hierarchiją iškeldama socialines ir ekonomines teises virš politinių ir pilietinių, žt laiko šalies vidaus klausimu bei stengiasi išnaudoti savo materialiąją galią siekiant palaikymo iš kitų šalių. Nepaisant gausios literatūros apie Kinijos žt, darbų analizuojančių diskursą nėra itin daug. Ypatingai trūksta literatūros aprašančios nuo 1991 m. Kinijos leidžiamas baltąsias knygas, t. y., oficialius dokumentus,

kuriuose išreiškiama bendra šalies politika žt klausimu. Šiuo magistriniu darbu bus siekiama prisidėti prie šios spragos užpildymo ir ištirti, kaip Kinija rėmina žt savo baltosiose knygose ir ar šis rėminimas meta iššūkį susiklosčiusioms žt normoms. Pažymėtina, kad šiame magistro darbe bus apsiribojama diskurso analize, atliekama pasitelkiant rėminimo teoriją, tačiau nebus siekiama įvertinti rėmų rezonanso sėkmės, normų prieštaravimo poveikio masto.

Tyrimų apžvalga. Literatūra, analizuojanti Kinijos žt situaciją, yra itin gausi, tačiau skaičius darbų nagrinėjančių šį klausimą lietuvių kalba išlieka ribotas – Vilniaus Universitete buvo tirta ES normatyvinė įtaka Kinijos žt¹, Kinijos gėdinimas dėl žt pažeidimų ruošiantis 2008 m. Pekino Olimpinėms žaidynėms²; Vytauto Didžiojo Universitete tirta moterų teisių padėtis šalyje³. Nepaisant to, Lietuvoje darbų, tiriančių diskursą, kokius strateginius rėmus Kinija pasitelkia ir kaip tai meta iššūkį žt, kol kas nėra, nors tarptautiniu mastu, ši tema gauna vis daugiau dėmesio. Pastaraisiais metais Kinijos diskursu žt tema aktyviai domisi akademikai iš JAV universitetų (Xinyuan Dai, Lucie Liu, Yi Edward Yang), Europos (Malin Oud, Yongjin Zhang, Barry Buzan, Katrin Kinzelbach, Attilio Pisanò), taip pat ir Taivano (Titus C. Chen, Chiahao Hsu).

Daugelis akademikų, minėtų aukščiau, savo tyrimus atliko Jungtinių Tautų (JT) kontekste – tiriant pasisakymus arba naudojant Jungtines periodines peržiūras (JPP). Autoriai, tokie kaip Titus C. Chen ir Chiahao Hsu⁴ ar Xinyuan Dai ir Lucie Liu⁵, analizavo Kinijos žt prioritetus, išskirdami kolektyvinių, socialinių ir ekonominių teisių svarbą. Kiti tyrėjai (Yi Edward Yang⁶, Malin Oud⁷) nagrinėjo naratyvų ir diskursų kūrimą, o Yongjin Zhang ir Barry Buzan⁸ analizavo normų difuziją bei Kinijos pozicijos žt srityje transformaciją. Tuo tarpu Katrin Kinzelbach tyrė Kinijos pasisakymus JT, prieštaraujančius žt normoms⁹.

¹ Giedrė Šėmytė „Žmogaus teisių politikos pokyčiai Kinijoje: ES vaidmuo“ (Bakalauro darbas, VU, 2013)

² Egidijus Mardosas „Valstybių gėdinimas dėl žmogaus teisių pažeidimų: Kinijos kelias 2008 m. Pekino Olimpinėms žaidynėms“ (bakalauro darbas, VU, 2009)

³ Eglė Šalnaitė, „Moterų teisės Kinijos Liaudies Respublikoje ir Korėjos Liaudies Demokratinėje Respublikoje“ (magistras, VDU, 2009)

⁴ Chen, T. C., ir Hsu, C. „China's human rights foreign policy in the Xi Jinping era: Normative revisionism shrouded in discursive moderation“, *The British Journal of Politics and International Relations*, 23(2021) p. 228-247. <https://doi.org/10.1177/1369148120957611>

⁵ Xinyuan Dai, Lucie Lu, 2024, „Beyond Liberal Narratives. China and the International Human Rights Order“, *scripts-berlin.eu*, žiūrėta 2024 liepos 10 d., <https://www.scripts-berlin.eu/publications/working-paper-series/Working-Paper-40-2024/index.html>

⁶ Yi Edward Yang, „China's Strategic Narratives in Global Governance Reform under Xi Jinping“ *Journal of Contemporary China* 30 (2020): 299–313. doi:10.1080/10670564.2020.179090

⁷ Malin Oud, „Powers of persuasion? China's struggle for human rights discourse power at the UN“, *Global Policy*, 15(S2) (2024): 85-96. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13361>

⁸ Yongjin Zhang ir Barry Buzan, „China and the Global Reach of Human Rights“, *China Quarterly*, vol. 241 (2019):169-190. <https://doi.org/10.1017/S0305741019000833>

⁹ Katrin Kinzelbach „An Analysis of China's Statements on Human Rights at the United Nations (2000–2010)“ *Netherlands Quarterly of Human Rights* 30, 2012, p 299-332. doi:10.1177/016934411203000304

Kitu darbu autorė taip pat aprašė ir pirmąją Kinijos baltąją žt knygą, išskiriant pagrindinius bruožus, apibrėžiančius Kinijos žt diskursą iki šių dienų.¹⁰

Apskritai, Kinijos žt padėtis aktyviau pradėta analizuoti 1990–iais, Kinijai atsivėrus ir priėmus žt naratyvą socializacijos ir gynybiniais tikslais. Tuo metu akademinėje erdvėje vyko debatai apie kiniškosios kultūros, paremtos konfucionizmo idėjomis, suderinamumą su žt. Tuo pačiu laikotarpiu buvo suformuotas „*azijietišku vertybių*“ naratyvas, nurodantis į kultūrinį regiono išskirtinumą, pasižymintį socialine hierarchija, kolektyvizmu, pareigų (kaip priešpriešos teisėms) svarba. Pabrėžtina, kad „*azijietišku vertybių*“ idėja pirmiausia kyla būtent autoritarinėse Azijos valstybėse – Singapūre, Malaizijoje¹¹ ir netampa naudojama sėkmingai demokratizacijos procesą perėjusiose, tačiau kultūriškai artimose valstybėse kaip Japonija, P. Korėja ir Taivanas. Kita vertus, siekdama apsiginti nuo gėdinimo ir kritikos Kinija „*azijietišku vertybių*“ naratyvą taip pat perima, tačiau tuo metu dar naudoja pasyviai¹². Nepaisant to, Kinijos galiai augant, keitėsi ir šios santykis su žt.

1991 m., praėjus dvejiems metams po žiauriai numalšintų neramumų Tiananmenio aikštėje, Kinija išleido pirmąją baltąją knygą žt klausimu. Tuo metu Kinija buvo aštriai kritikuojama tarptautiniu mastu – JAV, ES įvedė politines bei ekonomines sankcijas, tad oficialus ideologinis dokumentas buvo skirtas diskursyviai apsiginti. Katrin Kinzelbach komentare publikuotame *Pasaulinės politikos institute* (orig. Global Policy Institute) aprašė pirmosios baltosios knygos svarbą teigdama, kad šis dokumentas, skleidamas reliatyvistinę poziciją, sukėlė intensyvias diskusijas dėl žt visuotinio ir apibrėžia pagrindinius Kinijos žt diplomatijos bruožus iki pat šių dienų. Komentare pažymima, kad nors dokumente pritariama Visuotinei ŽT Deklaracijai, tuo pat metu pabrėžiama istorinių, socialinių, kultūrinių ypatumų svarba įgyvendinant teises, taip sukuriant pagrindą „*kinišku žt*“ idėjai, kuri atspindi kultūrinio reliatyvumo poziciją. Šioje baltojoje knygoje taip pat išskiriamas valstybės suverenitetas kaip būtina sąlyga žt, o vietoje tautų apsisprendimo teisės minima nacionalinė nepriklausomybė. Visgi, kaip viena iš svarbiausių teisių minima teisė į pragyvenimą (ekonominę prasme). Ši teisė, kuri atsiduria pačiame pirmame dokumento skyriuje, laikoma svarbesne už kitas. Pasak Kinzelbach, 1991 m. baltoji knyga yra pavyzdys, kaip autoritarinė valstybė bando atremti tarptautinę žt kritiką, pasitelkdama kontradiskursą, kurį Kinijos

¹⁰ Katrin Kinzelbach, „China’s White Paper on Human Rights“, GPPI, žiūrėta 2025 m. sausio 20 d., <https://gppl.net/2016/04/05/chinas-white-paper-on-human-rights>

¹¹ Chang Hoon, „Revisiting the Asian Values Argument used by Asian Political Leaders and its Validity“ *The Indonesian Quarterly* 32(2) (2004), p. 155

¹² Kinzelbach, *China’s White Paper on Human Rights*

diplomatai ir toliau naudoja pateisinti žt situaciją Kinijoje, „*kiniškų žt*“ argumentais remiasi oficialiuose susitikimuose, taip pat plėtoja šį diskursą JT žt institucijose.¹³

Vieną išsamiausių baltųjų knygų analizių pateikė Attilio Pisanò. Jis aprašė 1991–2018 m. išleistas baltąsias žt knygas. Autorius pastebi, kad nuo 1991 m. teisė į pragyvenimą užima svarbiausią vietą oficialioje Kinijos žt pozicijoje, o teisė į vystymąsi atsiranda kiek vėliau – 1995 m. baltojoje knygoje. Kaip bendrus baltųjų knygų bruožus autorius išskiria politinių teisių kolektyviškumą; žt evoliuciškumą – autorius teigia, kad Kinija neatmeta žmogaus teisių nei normatyviniu, nei kultūriniu požiūriu ir pritaria laipsniškam žt įgyvendinimui. Taip pat pažymima, kad teisės turi tik piliečiai, o ne individai. Be to, nuolat iškeliamas poreikis stiprinti teisinę valstybę. Apibendrinant autorius teigia, kad Kinijos pozicija žt idėjine prasme nepasikeitė, t.y. toliau yra grindžiama tradiciniu, socialistiniu požiūriu į žt, tačiau tuo pat metu pripažįsta, kad iš gynybinės ji tapo puolamąja.¹⁴

Kinijai išleidus pirmąją baltąją knygą skirtą žt, ji oficialiai priėmė žt diskursą. Istorinį Kinijos poslinkį nuo pozicijos žt paraštėse iki žt formuotojos aprašė Barry Buzan ir Yongjin Zhang. Jie šią transformaciją vertino per Kinijos dialogą ir komunikaciją. Iki pat 1991 m. baltosios knygos išleidimo Kinija žt diskurse nedalyvavo. Kinijos išitraukimą į moralinį žt dialogą taip pat žymi dvigubas žmogaus teisių konstitucionalizavimas šalies viduje, – kuomet 1997 m. „*pagarba žt ir jų apsauga*“ pirmą kartą buvo įvardinta kaip vienas iš Kinijos politinės reformos uždavinių Kinijos komunistų partijos suvažiavime bei kuomet 2004 m. ši nuostata buvo įtraukta į šalies konstituciją. Autoriai analizuodami Kinijos veiklą JT ŽT taryboje bei jos vaidmenį formuojant „*Atsakomybės ginti*“ idėją pastebi, kad Kinija vis aktyviau išnaudoja moralinį žt kalbos lauką, siekiant daryti įtaką žt aiškinimui ir suderinamumui su Kinijoje vyraujančiomis socialinėmis bei politinėmis normomis. JT Kinijos diskurso galia nuo gynybinės pozicijos perėjo prie aktyvaus darbotvarkės formavimo, darant įtaką rezoliucijoms ir institucinėms normoms.¹⁵

Tirdama Kinijos pareiškimus JT kontekste Katrin Kinzelbach aiškino, kaip Kinija formavo savo pozicijas žt srityje 2000–2010 m. laikotarpiu. Straipsnyje išskiriamos dvi pagrindinės prieštaravimo formos: prieštaravimas normatyvinei žt sistemai (plačiąją prasme vadina rėmų susidūrimu) ir prieštaravimas implikacijoms (prieštaraujama ne pačiai sistemai, tačiau tam tikroms idėjoms, jų reikšmei)¹⁶. Nors autorė nepateikė konkretaus teorinio pagrindo, šias prieštaravimo formas galima sulyginti su normų

¹³ Kinzelbach, *China's White Paper on Human Rights*

¹⁴ Attilio Pisanò, Human Rights and Social Development in the Chinese White Papers on Human Rights, *Peace Human Rights Governance*, 2(2018), 316-322, DOI: 10.14658/PUPJ-PHRG-2018-3-2

¹⁵ Zhang ir Buzan, 16-18

¹⁶ Katrin Kinzelbach, *An Analysis of China's Statements*, 303-305

teorijos validumo ir taikymo prieštaravimais. Atliekant turinio analizę buvo išskirtos keturios kategorijos, apimančios teiginius apie žt normų pagrįstumą, JT vykdomą žt laikymosi stebėseną, suvereniteto ir žmogaus teisių santykį ir pilietinių ir politinių teisių sąveiką su ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis.

Pasak jos, Kinija iš esmės priima žt sistemą, tačiau ginčija reikšmes. Kinija JT kontekste akcentuoja valstybės suvereniteto viršenybę, kolektyvines teises ir vystymosi prioritetus, taip siekdama išvengti kritikos dėl vidaus politikos.¹⁷ Tokia strategija, kuomet bendras žt režimas palaikomas, tačiau prieštaraujant taikymui iškraipomas turinys, reikšmės, vadinamas „*konceptualiniu praskiedimu*“. Malin Oud kaip pavyzdį pateikia į tarptautinį žt diskursą Kinijos įtrauktas itin plačią reikšmę turinčias sąvokas¹⁸ (*teisė į pragyvenimą, teisė į harmoniją, teisė į laimingą gyvenimą, bendro likimo bendruomenės idėja*). Sukuriant neaiškumo ir neapibrėžtumo atmosferą normos yra silpninamos. Nors autorės tiriamu laikotarpiu dar nėra aiškių įrodymų, kad Kinija kuria visiškai alternatyvią sistemą, tačiau savo darbu akademikė prieina prie išvados, kad Kinijos pasirinktos pozicijos kartu su augančiu būriu palaikančių besivystančių valstybių gali palaipsniui silpninti esamą žt režimą.

Taivano akademikai Titus C. Chen ir Chiahao Hsu analizavo pasikeitimus Kinijos pareiškimuose Hu Jintao užleidus valdžią Xi Jinping. Autoriai išanalizavo oficialius Kinijos pareiškimus žt tema JT kontekste tiek vieno, tiek kito lyderio valdymo metais ir priėjo prie išvados, kad Kinijos užsienio politika žmogaus teisių klausimu valdant Xi Jinping, lyginant su Hu Jintao, ir tęsėsi, ir keitėsi. Xi Jinping Kinija pasižymi revizionizmu, aktyviau propaguoja savitas normas ir principus tarptautinėje žt sistemoje, siekdama įsitvirtinti kaip normų kūrėja, o ne tik kaip normų vykdytoja. Pasitelkdama daugiašalius forumus bei organizacijas Kinija siekia „parduoti“ etatistinių požiūrių į žt kaip naują universalų modelį.¹⁹

Titus Chen taip pat pasitelkė kiekybinės teksto ir diskurso analizės metodą, siekiant išsiaiškinti, kaip Xi Jinping keičia tarptautinių žt sampratą ir siekia įtvirtinti savo valstybinį bei vystymosi modelį kaip alternatyvą liberalioms normoms. Jis išskiria dvi Kinijos prieigas prie žt: žt kaip grėsmė režimui ir žt kaip valstybės pajėgumai (pvz. gebėjimas užtikrinti prieigą prie viešųjų paslaugų, socioekonominės teisės). Viena iš svarbių analizės išvadų yra ta, kad Xi Jinping ir toliau vertina žt kaip kenkiančias režimo saugumui. Pekinas laikosi mąstysenos, kuri liberalias žt normas apibūdina kaip stiprų grėsmės partinės valstybės

¹⁷ Katrin Kinzelbach, *An Analysis of China's Statements*, 329-331

¹⁸ Malin Oud, „Powers of persuasion? China's struggle for Human Rights Discourse Power at the UN“, *Global Policy*, (15)S2 (2024), 88, doi:10.1111/1758-5899.13361.

¹⁹ Chen, T. C., & Hsu, C, 15-16

legitimui ir politiniam saugumui šaltinį. Nėgama to, pasyvią poziciją pakeitus aktyvia, Kinija savitą žt modelį siekia pateikti kaip universalų.²⁰

Auganti Kinijos galia ir palaikymas iš besivystančių šalių kelia klausimą, ar šis palaikymas paremtas pragmatiškais ar normatyviniais sumetimais. 2024 metų Malin Oud tyrimo rezultatai pritaria Chen ir Hsu išvadai dėl Kinijos siekio keisti žt normas, tačiau pažymi, kad nors Kinija formuodama žt diskursą JT siekia plėtoti savo produktyviąją galią, tačiau vis dar remiasi priverstine galia²¹. Autorė atkreipia dėmesį į tai, kaip Xi Jinping vadovaujama Kinija vis aktyviau pasitelkia diskurso galią, kaip platesnės strategijos sudedamąją dalį, kuria siekiama daryti įtaką normoms ir globaliajam valdymui. Kinijos strategijoje naudojami terminai, kaip „*abipusiai naudingas bendradarbiavimas*“ ir „*dialogas*“, yra skirti užgožti neretai prievartinę Kinijos praktiką.²² Autorė taip pat pažymi pastarųjų metų Kinijos pastangas plėtoti „*teisės į vystymąsi*“ idėją JT ir siekį įtvirtinti žt kaip kiekvienos šalies vidaus reikalą. Šio diskurso šaknys glūdi šalies istoriniame pasakojime apie pažeminimo amžių ir „*nacionalinį atgimimą*“, kuris padeda įtvirtinti Pekino savęs pozicionavimą kaip Globaliųjų Pietų lyderį.²³

Vertinant tai, kokias teises Kinija renkasi pabrėžti, o kokias įvardinti kaip antrines, negalima nepastebėti panašumų su „*azijietišku vertybių*“ naratyvu. Autoriai Xinyuan Dai ir Lucie Liu savo 2008–2021 m. JPP rekomendacijų analizėje atskleidė, kad Kinija JT rinkosi pabrėžti ne individualias, o kolektyvines žt, pirmenybę teikiant socialiniam stabilumui ir ekonominei naudai, akcentuojant pažeidžiamų grupių apsaugą ir fizinį neliečiamumą, o mažiausiai pabrėžiant politines teises. Tuo tarpu JAV ir kitos G7 šalys labiausiai pabrėžia fizinį neliečiamumą, pažeidžiamų socialinių grupių apsaugą ir politines teises. Kinija taip pat sulaukia palaikymo iš Globaliųjų Pietų valstybių, tačiau šis palaikymas ryškiausias per tiesioginį dialogą su Kinija. Globalūs Pietūs taip pat palaiko socioekonominių teisių plėtrą, tačiau neatsisako ir pilietinių bei politinių teisių, kurių rekomendacijas teikia visoms kitoms BRICS šalims, išskyrus Kiniją.²⁴

Vertinant Kinijos naratyvus, galima pastebėti, jog universalumas atmetamas tik žt srityje, kol tuo tarpu klimato kaitos, interneto valdymo klausimai bei Vienos Kinijos principo universalumas nėra kvestionuojami. Pasak Edward Yi, Kinija pritaiko skirtingus naratyvus skirtingose probleminėse srityse. Konkrečiai žt srityje yra pasitelkiami strateginiai naratyvai, kuriuose pabrėžiami žt sampratos ir praktikos

²⁰Titus C. Chen, „A Flamboyant Mandarin in a Declining Liberal Order: China's Revisionist Agenda in Global Human Rights Institutions“ (2019), 4 <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3403037>

²¹ Malin Oud, 85

²² *Ibid*, 87-89

²³ *Ibid*, 86

²⁴ Xinyuan Dai, Lucie Lu, 14

skirtumai tarp Kinijos ir Vakarų. Šiai problemai (kitaip nei klimato kaitos ar interneto valdymo klausimais) Kinija naudoja socialinio kūrybiškumo naratyvo strategiją, t.y. stengiasi pakeisti vyraujančias tarptautines žt normas, teigdama, kad tai yra kultūriškai grindžiama sąvoka.²⁵ Aukščiausiu lygiu Kinijos diplomatų įgarsinamos pagrindinės normos, reglamentuojančios valstybių santykius, yra teisinė suvereni lygybė ir nesikišimas į vidaus reikalus, o valstybė įvardijama kaip geriausias žt užtikrinimo garantas. Pekinas taip pat kvestionuoja žt nedalumą iškeldamas vystymąsi kaip žt pažangos varomąją jėgą, pamatinę teisę.²⁶

Šiandieninė Kinija, sėkmingai išvadavusi daugybę savo gyventojų iš skurdo, yra modelis besivystančioms šalims, susiduriančioms su socioekonominėmis problemomis. Kinijos savęs pozicionavimas kaip vienos iš besivystančių šalių bei investicijos Globaliuosiuose Pietuose prideda papildomo patrauklumo jos švelniajai galiai. Tai reiškia, kad Pekino galimybės daryti įtaką žt yra realesnės nei bet kada anksčiau. Akademinėje literatūroje pastaraisiais metais dominuoja temos apie Kinijos siekį transformuoti tarptautinį žt modelį, eksportuojant savo normas ir įtvirtinant alternatyvų žt modelį arba bent dalinai pakeisti sistemą į patogesnę režimui. Daug dėmesio skiriama Kinijos veiklai per institucijas, Kinijos augančiai galiai ir įtakai bei savitų žt idėjų eksportui panašiai mąstančioms šalims. Didesnė dalis darbų yra atlikti JT kontekste, analizuojant JPP. Literatūros analizuojančios Kinijos baltąsias knygas kol kas trūksta. Baltosios knygos gali padėti geriau suprasti Kinijos poziciją žt klausimu bei suteikti užuominų apie tai, kaip jos vystysis ateityje. Šiuo darbu bus siekiama užpildyti šią spragą bei suteikti naujų įžvalgų apie Kinijos veikimą per diskurso formavimą pasitelkiant rėminimo ir normų prieštaravimo teorijas.

Darbo tikslai ir uždaviniai. Pagrindinis darbo tikslas yra išsiaiškinti, kaip Kinija rėmina žt savo baltosiose knygose bei kaip šis rėminimas meta iššūkį liberaliajam žt modeliui. Tikslui pasiekti išsikelti keturi pagrindiniai uždaviniai:

1. Pristatyti darbe naudojamas teorijas – rėminimo ir normų prieštaravimo.
2. Ištirti Kinijos baltąsias knygas žt tema nuo 1991 m. iki paskutinės išleistos 2021 m.
3. Pritaikant rėminimo teoriją, išsiaiškinti, kaip žt rėminamos Kinijos baltosiose knygose.
4. Įvertinti rezultatus per normų prieštaravimo teorijos prizmę.

²⁵ Yi Edward Yang, 11

²⁶ Rosemary Foot, „Positioning Human Rights in China-U.S. relations“, kn. *Reclaiming Human Rights in a Changing World Order*, sud. Christopher Sabatini (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2023), 40
<http://www.jstor.org/stable/10.7864/jj.10354688>

Tyrimo objektas. Šiame darbe bus analizuojamas diskursas Kinijos išleistose žt baltosiose knygose ir Nacionaliniuose žt veiksmų planuose. Baltosios knygos, kaip ir Nacionaliniai veiksmų planai, pasirinktos kaip oficialūs ir tiksliausiai Kinijos poziciją bei ideologiją atspindintys šaltiniai, per kuriuos formuojama žt politika. Nacionaliniai planai šiame darbe įtraukti prie baltųjų knygų dėl savo teminio panašumo bei siekio aprėpti didesnę kiekį medžiagos. Nacionaliniai planai iš esmės atspindi tas pačias idėjas kaip ir baltosios knygos, be to, yra leidžiamos tos pačios institucijos – Kinijos Valstybės tarybos informacijos biuro (KVTIB). Kadangi abiejų tipų dokumentai yra oficialiai išversti į anglų kalbą, galima tikėtis, jog visi terminai ir idėjos yra parinktos sąmoningai. Pažymėtina, kad darbe cituojant dokumentuose iškeltas idėjas, tekstas paliekamas anglų kalba, taip siekiant neiškraipyti minties ir neprarasti svarbių detalių.

Baltosios knygos bei Nacionaliniai planai yra skirti oficialiai Kinijos pozicijai žt klausimu išreikšti, siekiam ir progresui aprašyti. Abiejų tipų dokumentai yra parengti tos pačios valstybės institucijos, kurios funkcija – pristatyti Kiniją, jos užsienio ir vidaus politiką bei kultūrą tarptautinei auditorijai. Oficialiame biuro tinklapyje ši institucija kaip pagrindinę savo misiją nurodo Kinijos ir viso pasaulio šalių bendravimo, supratimo ir pasitikėjimo skatinimą.²⁷ JAV Kongreso vykdomoji komisija dėl Kinijos KVTIB įvardijo kaip vieną iš agentūrų atsakingą už cenzūrą Kinijoje.²⁸ KVTIB taip pat yra žinomas kitu pavadinimu – KKP Centrinis užsienio propagandos biuras (CUPB) – ir prižiūri šalies išorinę propagandą²⁹. Taigi dėl savo oficialumo ir paklusnumo KKP, KVTIB išleisti dokumentai yra puikus šaltinis analizuoti valstybės kuriamą diskursą.

Dokumentai analizei surinkti iš oficialios Kinijos interneto svetainės, skirtos šalies žt raidai – en.humanrights.cn. Šis puslapis yra remiamas Kinijos žmogaus teisių studijų draugijos (KŽTSD)³⁰, savo ruožtu pavaldžios KKP. Svetainėje iš viso įkeltos 42 baltosios žt knygos ir 4 nacionaliniai veiksmų planai bei 3 jų vertinimo dokumentai (4–asis turėtų pasirodyti įgyvendinus 2021–2025 m. veiksmų planą).

Kinijos žt tyrėjas Attilio Pisanò Kinijos išleistas baltąsias knygas skirsto į tris tipus:

- 1) Atspindinčias bendrą Kinijos požiūrį į žt;
- 2) Aprašančias žt pažangą Kinijoje;
- 3) Temines, aprašančias konkrečius klausimus žt tema (pvz.: moterų teises, tautinių mažumų teises).

²⁷ Oficialus Kinijos Valstybės tarybos informacijos biuro tinklapis; About SCIO; Prieiga per internetą: <http://english.scio.gov.cn/aboutscio/index.htm>

²⁸ Kongreso vykdomoji komisija Kinijai, „Agencies Responsible for Censorship in China“, CCEC, žiūrėta 2025 sausio 20 d. <https://www.cecc.gov/agencies-responsible-for-censorship-in-china>

²⁹ Anne-Marie Brady, „China’s Foreign Propaganda Machine“, Wilson Center, žiūrėta 2025 sausio 20 d. <https://www.wilsoncenter.org/article/chinas-foreign-propaganda-machine>

³⁰ Oficialus Kinijos žmogaus teisių tinklapis; About us; Prieiga per internetą: <https://en.humanrights.cn/2024/10/28/81e983a407a8464cacc63fe0dc46fcc4.html>

Pasak Pisanò, analizuojant 1 ir 2 tipą, aiškiausiai atsiskleidžia žt ir Kinijos politinių, autoritarinių idėjų susilieėjimas.³¹ Dėl šios priežasties magistro darbe bus analizuojami būtent minėto tipo dokumentai, atmetant temines žt knygas. Toks sprendimas taip pat priimtas ir dėl darbe naudojamos metodologijos. Kadangi bus pasitelkiami tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai metodai, tikėtina, kad teminės knygos iškraipytų statistinius duomenis.

Iš viso, kartu su Nacionaliniais planais tyrimui atrinkti 23 dokumentai. Vidutinis dokumento ilgis – 38 psl. Dokumentų aprėpiamas laikotarpis – nuo pirmosios knygos 1991 m. iki 2021–2025 m. Nacionalinio veiksmų plano. Šie dokumentai pasirinkti dėl menko ištirimo. Didžiausia dalis ankstesnės literatūros buvo parašyta remiantis JT išleistais dokumentais, pareiškimais, ypatingai išskiriant JPP. Baltosios knygos ir Nacionaliniai planai (toliau bendrai vadinami baltosiomis knygomis arba dokumentais) tyrimuose pasitelkiami kur kas rečiau, analizuojami tik dalinai, fragmentiškai, papildant kitus šaltinius.

Teorinės prielaidos ir metodas. Magistro darbas remiasi konstruktyvizmo paradigma. Konstruktyvizmas nagrinėja normas kaip vieną iš svarbiausių tarptautinės sistemos elementų, suvokiant ją kaip normų ir kolektyviai suprantamų tapatybių visumą. Šie bendri suvokimai kuriami per stabiliai, ilgai kartojamas sąveikas, praktikas – valstybės apsieičia signalais ir juos interpretuoja taip sukuriant reikšmes.

Gebėjimas apčiuopti pokyčius tapatybių ir normų lygmenyje yra vienas iš svarbiausių konstruktyvizmo, kaip teorijos, privalumų, kuris itin aktualus šių dienų tarptautinei sistemai. Didelę reikšmę čia turi kalba, kaip esminis instrumentas formuojant tapatybes ir idėjas. Dėl šios priežasties, magistro darbe bus analizuojami oficialūs žt dokumentai bei oficialios kalbos, per kuriuos bus siekiama užfiksuoti kinišką žt modelį bei naudojamus rėmus. Šis klausimas yra itin aktualus šiandien, kuomet tarptautinėje arenoje matomi tektoniniai pokyčiai, kuriems būdinga nykstanti JAV lyderystė, lėtėjanti liberalių idėjų sklaida ir kylančios autoritarinės galios, tokios kaip Kinija, siūlančios alternatyvią, savitą pasaulio viziją. Konstruktyvizmas leis pažvelgti į mažiau akivaizdžius būdus, kuriais Kinija ginčija liberalią sistemą, t.y. ne per materialiąją, bet per idėjinę galią.

Darbe taikomos konstruktyvistinės rėminimo ir normų prieštaravimo teorijos. Normų prieštaravimo teorija analizuoja, kaip bendrai suvokiamos idėjos yra pakeičiamos kitomis, kas turi teisę mesti iššūkį normoms. Normų struktūra, kvestionuojant jų validumą, reikšmes ar taikymą, keičiama vykstant veikėjų deryboms dėl skirtingų suvokimų. Tam naudojamos praktikos ir diskursas. Didelėms ir galingoms

³¹ Pisanò, *Human Rights and Social Development*, 315-316

valstybėms normoms prieštarauti yra paprasčiau.³² Kinija, kuri ne tik yra viena iš didžiausių galių vertinant materialinius veiksnius, bet ir auganti normų antreprenerė, yra vienas iš ryškiausių bei potencialiausių to pavyzdžių.

Tam, kad normų prieštaravimas būtų sėkmingas, reikia įtikinti kitus veikėjus savo idėjų validumu. Rėminimo teorija atkreipia dėmesį į tai, kaip naujos idėjos yra strategiškai įk kontekstinamos ir pateikiamos. Įtikinimas, t.y. siekis pakeisti veikėjų pasirinkimus ar sukurti naujas kolektyvines tapatybes, nėra lengva užduotis. Šis procesas vyksta socialinėje erdvėje, kurioje tarpusavyje rungtijasi gausybė skirtingų idėjų.³³ Siekiant sukurti rezonansą pasitelkiami rėmai – naujų normatyvinių idėjų susiejimas su esamomis idėjomis per komunikacinį aktą. Tekste rėmai atsiskleidžia per tam tikrus raktažodžius, nutylėjimus, pasitelktus simbolius, stereotipus. Gavėjo mąstymas yra vedamas rėmų taip, kad pasiektų reikiamas išvadas. Rėmai leidžia paryškinti norimą informaciją, priversti ją įsiminti (pavyzdžiui, per kartojimą arba kultūrinius simbolius)³⁴. Rėmai veikia tarp daugybės kitų rėmų ir dažnai susiduria, taip pat gali tapti nebenaudojami ir pakeičiami kitais. Tam, kad nauji veikėjai galėtų efektyviai įsiliesti ir veikti, jie privalo būti gerai susipažinę su kitais veikėjais ir jų siūlomomis idėjomis. Centriniai veikėjai turi geresnius šansus prieiti prie reikšmių kūrimo lauko, nei mažesnieji, tačiau tai nebūtinai reiškia, kad rėmai bus sėkmingi – svarbus rezonanso sukūrimas, legitimumas.³⁵

Darbe atliekant diskurso analizę naudojami tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai metodai. Tam pasitelkta teksto analizės programinė įranga MAXQDA. Atliekant tyrimą, pirmiausia dokumentai buvo suskirstyti į 4 pagrindines grupes pagal išleidimo metus (nuo 1991 m. iki 2021 m.) ir lyderį, taip kiek įmanoma tolygiau paskirstant 23 dokumentą (pilnas sąrašas pateikiamas pirmame priede):

- 1) Pirmai grupei (1991–2003 Jiang Zemin) priskirti 6 dokumentai.
- 2) Antrai grupei (2003–2013 Hu Jintao) priskirti 7 dokumentai.
- 3) Trečiai grupei (2013–2018 Xi Jinping 1) priskirti 5 dokumentai.
- 4) Ketvirtai grupei (2018–2021 Xi Jinping 2) priskirti 5 dokumentai.

Sėkmingai sukėlus dokumentus į sistemą, kiekvienas iš jų buvo perskaitytas ir rankiniu būdu sukodotas pagal tam tikras kategorijas/temas, kurios pastebėtos skaitymo metu. Greta šių teminių kodų

³² Max Lesch, Lisbeth Zimmermann, Nicole Deitelhoff, „Contestation from Within: Norm Dynamics and the Crisis of the Liberal International Order“, *Global Studies Quarterly*, Volume 4(2), 2024, 4 <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksae022>

³³ Benford, Robert D., and David A. Snow, „Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment.“ *Annual Review of Sociology* 26 (2000): 626 <http://www.jstor.org/stable/223459>.

³⁴ Robert M. Entman, „Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm“, *Journal of Communication*, Volume 43(1993), 52 <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>

³⁵ Benford ir Snow, 620-621

taip pat naudota ir raktažodžių paieška kiekybinei analizei atlikti. Svarbu pažymėti, kad rankiniu būdu atliktas kodavimas yra interpretacinis, tad ne visi segmentai skirtingų skaitytojų gali būti vertinami vienodai, tačiau tai yra neišvengiama, kuomet tekstą analizuoja vienas asmuo. Iš viso išskirta 37 kodai, iš jų – 21 raktažodžių kodai. Pilnas kodų sąrašas pateikiamas prieduose (priedas 2). Visi su koduoti segmentai pateikiami su papildomu failu, kuriame pateikiamas kiekvieno segmento šaltinis, ištrauka ir priskirtas kodas. Dėl šios priežasties šaltiniai nurodomi tik į tiesiogines citatas. Paveikslėliai, naudojami darbe, yra sugeneruoti autorės MAXQDA sistemoje, remiantis su koduotais segmentais.

Analizuojant baltąsias knygas, diskurso analizė per rėmų teoriją leis identifikuoti pasikartojančias temas, naratyvus, kurie strategiškai naudojami legitimuoti, įkontekstinti Kinijos žt modelį. Tuo tarpu normų prieštaravimo teorija padės atskleisti, kaip šis modelis ir jo rėmai meta iššūkį liberaliam modeliui.

Ginamieji teiginiai. Kadangi šis darbas remiasi prielaida, kad Kinija strategiškai išnaudoja diskursą kuriant savo žt modelį, jame formuluojami šie ginamieji teiginiai:

1. Kinija strategiškai naudoja besivystančios šalies statusą siekdama legitimuoti savo žt modelį ir išlaikyti rezonansą su Globaliųjų Pietų šalimis;
2. Kinijos žt modelis yra diskursyviai plečiamas ir rėminamas vis globaliau, pasitelkiant skurdo, sveikatos apsaugos, klimato ir žt režimo reformos idėjas;
3. Kinija siekia pakeisti žt normas iš vidaus per nuosekliai naudojamus taikymo ir interpretacinius prieštaravimus.

Darbo naujumas ir reikšmė. Literatūros apie Kinijos žt lietuvių kalba nėra daug, o konkrečiai darbų analizuojančių patį modelį bei metamą iššūkį žt režimui kol kas nėra. Lietuvai grėžiantis į Indijos-Ramiojo vandenynų regioną kaip strateginę partnerystės ir geopolitinio intereso sritį, svarbu gilintis ir analizuoti šio regiono šalis, ypač didžiausius žaidėjus. Kinijos spaudimas Lietuvai dėl politikos Taivano atžvilgiu dar kartą parodė, kaip glaudžiai tarpusavyje susijusi tarptautinė sistema, kurioje regioniniai klausimai ir didžiųjų valstybių interesai veikia net ir mažesnių valstybių užsienio politiką.

D.Trumpui tapus JAV prezidentu, ši šalis jau pasitraukė iš JT ŽT tarybos, tad galima tikėtis ir tolimesnio globalaus valdymo, vedamo liberaliomis idėjomis, vystymosi sulėtėjimo. Tai suteiks palankesnes sąlygas keisti šias normas. D.Trumpo daugiašališkumo atmetimas, izoliacionizmas ir prekybos karai turės itin stiprų neigiamą poveikį liberaliojo pasaulio idėjoms ir jų sklaidai. Prieštaravimo dinamikas taip pat paskatins augantis populizmas ir autoritarinių režimų iškilimas bei auganti transakcinių santykių

svarba. Stiprėjanti Kinija yra pasirengusi perimti globalaus valdymo vairą ir jį pakreipti sau palankesne kryptimi, tad Vakarų lyderystei menkstant žt laukas taps vis aktyviau ginčijamas. Dėl šios priežasties besikeičianti situacija reikalauja akylo stebėjimo. Šis darbas siekia prisidėti prie tyrimų lauko analizuojančio Kinijos siekį keisti dominuojantį žt modelį, remiantis mažai analizuotais šaltiniais bei pasitelkiant taip pat nepanaudotą rėminimo ir normų prieštaravimo prieigą diskurso analizei atlikti.

1. TEORIJA

Pasak konstruktyvizmo, normos yra vienas iš esminių dedamųjų siekiant suprasti tarptautinę sistemą, laikomą šių normų ir kolektyviai suprantamų tapatybių visuma, kuriama per pasikartojančias praktikas. Idėjų ir procesų svarba kuriant reikšmes nurodo, kad šių reikšmių suvokimas nėra universalus, suteiktas iš išorės, o lankstus ir besikeičiantis. Normų svarbą konstruktyvizmo teorijoje nurodo ir gausybė jų analizavimo prieigų – spiralinis normų modelis nurodo, kaip normos yra įsisavinamos, normų difuzijos aiškina normų sklaidą, normų lokalizavimas gilinasi į įgyvendinimą ir priderinimą prie šalies konteksto, o normų prieštaravimas analizuoja, kaip normos yra ginčijamos.³⁶ Pastaroji prieiga pasirinkta dėl šiuo metu tarptautinėje arenoje ryškėjančio demokratijų ir autokratijų susidūrimo bei aktyvių diskusijų normų ginčijimo tema akademinėje literatūroje.

Kalba yra vienas svarbiausių instrumentų siųsti ir interpretuoti signalus, leidžiančių užčiuopti ir formuoti idėjas bei jų suvokimą. Dėl šios priežasties konstruktyvistai skiria daug dėmesio kalbai ir jos naudojimui – nuo objektų saugumizavimo iki strateginio idėjų įrėminimo. Rėminimas t.y. tai kaip įkontekstinama, pateikiama idėja, yra svarbus siekiant įtikinti savo idėjų validumu, taigi veikia kaip įrankis leidžiantis formuoti diskursą.

Šiame darbe analizuojant Kinijos žt baltąsias knygas bus pasitelkiamos normų prieštaravimo ir rėminimo teorijos, kurios padės suprasti kaip Kinija meta iššūkį liberalioms žt normoms – kurioms iš jų prieštarauja ir kaip jas įrėmina. Rėminimas pasirinktas, nes atkreipia dėmesį į tai, kaip idėjos yra strategiškai įkontekstinamos ir pateikiamos, be to, rėminimo ir prieštaravimo teorijų apjungimas dar nebuvo panaudotas tiriant Kinijos žt, tad tokia prieiga leis pažiūrėti į šią temą kitu kampu. Gebėjimas apčiuopti pokyčius yra vienas iš svarbiausių konstruktyvizmo, kaip teorijos, privalumų, todėl ši paradigma yra itin naudinga šiais neramiais laikais, pažymėtais konfliktų ir tapatybinių pokyčių.

³⁶ Phil Orchard ir Antje Wiener, „Norms and Norm Contestation“, kn. *Routledge Handbook of Foreign Policy Analysis Methods*, sud. Patrick A. Mello ir Falk Ostermann (London: Routledge, 2022) 52-54

1.1. Normų prieštaravimas

Normos, kaip idėjų lygmens dalis, konstruktyvizmui buvo aktualios visada. Iš pradžių analizuota jų rolė, vėliau jų iškilimas ir sklaida, o pastaruoju metu – normų prieštaravimas bei normų nykimas. Normų prieštaravimo idėjos iškilo į paviršių ir įgavo pagreitį pastarąjį dešimtmetį. Prieš tai, vykstant sėkmingai liberalių idėjų sklaidai, sparčiai vystantis žt bei globalaus valdymo klausimams, normas analizuojantys akademikai daugiau dėmesio skyrė normų kūrimui, difuzijai ir normų gyvavimo ciklams. Nepaisant to, sistemoje pradėjus ryškėti trinčiai pradėta aktyviau vystyti normų prieštaravimo teoriją, kuri savo ruožtu skiriasi nuo ankstesnių, nes atmeta linijinį normų suvokimą.³⁷

Normų tipologija. Normų literatūroje egzistuoja keletas skirtingų klasifikacijų, tačiau šiame darbe bus naudojama Wiener normų tipologija, pasak kurios normos skirstomos į fundamentalias normas, organizavimo principus ir standartus. Fundamentalios normos (kitur dar vadinamos principais arba vertybėmis) apibrėžiamos kaip universalios. Šios 1 tipo normos išsiskiria plačiu moraliniu ir etiniu poveikiu, yra beveik konstitucinio pobūdžio pasauliniu mastu. 2 tipo normos yra bendri organizavimo principai, struktūros. Galiausiai 3 tipo normos (standartai ir reglamentai) yra mažiausiai derybų reikalaujantis normų tipas, apimantis konkrečius nurodymus.³⁸

Pagal moralinę aprėptį, tokie principai kaip žt, teisinė valstybė, demokratija, suverenitetas priklauso fundamentalioms normoms. Šios normos yra mažiau konkrečios, platesnės, todėl turi būti tikslinamos gretimomis papildomomis normomis. Mažą moralinę aprėptį bei poveikį turinčios normos yra aiškiausiai apibrėžtos, pavyzdžiui, įvairios kvotos, kurios priskiriamos 3 tipo normų grupei (standartai ir reglamentai). Pagal tipologiją, organizavimo principai, pavyzdžiui, bendra, bet diferencijuota atsakomybė klimato valdyje, vystosi per politinę praktiką, kaip tiltas tarp fundamentalių normų (1 grupės) ir standartų/reglamentų (3 grupės). Kuo mažesnis normos išsamumo laipsnis (t.y. kuo didesnė moralinė aprėptis), tuo daugiau papildomų priemonių reikia jas apibrėžiant ir įgyvendinant. Prieštaravimas pagrindinėms normoms taip pat paprastai pasireiškia ne tiesiogiai, bet per eilę ginčijamų veiksmų,

³⁷ Nicole Deitelhoff ir Lisbeth Zimmermann, „Things We Lost in the Fire: How Different Types of Contestation Affect the Robustness of International Norms“, *International Studies Review*, 22 (2018), 53-54 doi: 10.1093/isr/viy08057-58

³⁸ Antje Wiener, „A Theory of Contestation — A Concise Summary of Its Argument and Concepts“, *Polity*, Vol 49 (2017), 10-12, <https://ssrn.com/abstract=2946151>

liečiančių papildomas normos įtvirtinimo priemonės, kaip, pavyzdžiui, organizavimo principus (2 tipo normos) bei standartus ir (arba) reglamentus (3 tipo normos).³⁹

Prieštaravimo tipologija. Wiener prieštaravimą aiškina kaip „socialinių praktikų, kuriomis diskursyviai išreiškiamas nepritarimas normoms, spektrą“.⁴⁰ Aiškinant normų prieštaravimą atkreipiamas dėmesys į prieštaravimo lokaciją (šaltinis vidinis / išorinis); pobūdį (validumas / taikymas), tipą (atvirai / neatvirai), taip pat, kas prieštarauja normai (stipri veikėja / grupė veikėjų / ideologiškai vieningi / įvairūs), kokia yra pati norma (fundamentali / organizaciniai principai / standartai)⁴¹. Gregorio Bettiza ir David Lewis normų prieštaravimo logiką papildė galios politikos logika (fragmentuojanti arba integruojanti).⁴²

Validumo prieštaravimas įprastai laikomas pavojingesniu normų stabilumui, negu taikymo prieštaravimas⁴³, kuris nekvestionuoja pačios normos esmės, bet klausia, ar konkreti norma tinkama esamai situacijai; kam turėtų būti teikiamas prioritetas. Taip pat, naujausioje literatūroje išskiriamas ir normų reikšmių (interpretacinis) ginčijimas.⁴⁴ Kinijos atveju, žt kaip fundamentalios normos validumas tiesiogiai nėra kvestionuojamas, tačiau iškeliant socioekonominės teisės virš kitų ir sukuriant teisių hierarchiją (organizacinės normos) prieštaraujama taikymui. Svarbu pažymėti, kad taikymo prieštaravimas gali būti panaudojamas strategiškai, siekiant užmaskuoti gilesnį prieštaravimą validumui. Pastoviai ir lėtai plečiant normų aprėptį, galima jas praskiesti iki esmės pradingimo.⁴⁵

2019 m. Gregorio Bettiza ir David Lewis normų prieštaravimą papildė galios politikos logika, kuri atspindi galios siekį idėjų lauke ir prieštaravimą papildomai išskirsto į fragmentuojantį arba integruojantį. Fragmentacijos logika apima agento pastangas sutrukdyti kitiems siekti bendrų veiksmų, integracijos – kolektyviai mobilizuoti ir vystyti bendrus veiksmus siekiant įtakos.⁴⁶ Kaip fragmentuojančius normų prieštaravimo pavyzdžius jie pateikė „civilizacinę esencializaciją“. Pasak akademikų, tai yra globaliai fragmentuojantis, bet regionaliai integruojantis prieštaravimas, pasitelkiamas tiek Kinijoje, tiek Rusijoje, kur kultūros, kaip tapatybės pagrindo, naudojimas leidžia pateisinti savo veiksmus bei susilpninti

³⁹ Wiener, *A Theory of Contestation*, 12-13

⁴⁰ Wiener, *A Theory of Contestation*, 5

⁴¹ Natalie Zähringer, „Taking stock of theories around norm contestation: a conceptual re-examining of the evolution of the Responsibility to Protect“, *Revista Brasileira de Política Internacional* 64, no. 2 (2021) 3-6, <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=35866230004>

⁴² Gregorio Bettiza, David Lewis, „Authoritarian Powers and Norm Contestation in the Liberal International Order: Theorizing the Power Politics of Ideas and Identity“, *Journal of Global Security Studies*, Vol. 5 (2020), P. 559–577, <https://doi.org/10.1093/jogss/ogz075>

⁴³ Lesch, Zimmermann ir Deitelhoff, 4

⁴⁴ Bettiza ir Lewis, 5

⁴⁵ Deitelhoff ir Zimmermann, 57

⁴⁶ Bettiza ir Lewis, 1

pasipriešinimą, įvardijant pažeidžiamas normas kaip primestas. Autoriai teigia, kad „civilizacinė esencijalizacija“ ginčija pačios žt validumą, taigi yra itin pavojinga normų stabilumui.⁴⁷

Priešingai nei teigtų realizmas, didelės valstybės nebūtinai turi geriausias šansas mesti iššūkį normoms. Jos turi geresnę prieigą prie normų prieštaravimo, tačiau sėkmingiausiai normoms metamas iššūkis, kuomet prieštarauja didelė ir įvairi, bet ideologiškai vieninga veikėjų grupė.⁴⁸ Centrinis tokios grupės veikėjas antreprenieris prieštarauja normoms ir siūlo alternatyvias interpretacijas ar naujas normas. Iš literatūros galima spręsti, kad tokių idėjų kaip „*teisė į vystymąsi*“, „*bendro likimo bendruomenė*“ iškėlimas ir gebėjimas aplink suburti besivystančias valstybes daro Kiniją tokia veikėja. Taigi nors prieiga prie reikšmių kūrimo lauko yra palankesnė didelėms, politinį kapitalą turinčioms valstybėms, norint sėkmingai normą pakeisti privalu turėti įvairų palaikymą.

1.2. Rėminimas

Rėminimas naudojamas tirti komunikacinį elgesį įvairiose disciplinose – nuo psichologijos iki politikos. Su tuo susijęs ir rėminimo trūkumas, kuris taip pat yra viena iš stipriųjų šios koncepcijos pusių – pritaikomumas.⁴⁹ Kolektyviniai veikimo rėmai, sudaryti iš diagnozuojančio, prognostinio ir motyvacinių rėmų, yra kuriami tam, kad suteiktų paskatą veikti, mobilizuotų. Pasirinkus norimą rėminimo strategiją naudojama specifinė kalba, žodžiai, kurie padeda išryškinti norimas idėjas ir nukreipia rėmo gavėją mąstyti konkrečia kryptimi. Siekiant sukurti kuo įtikinamesnį rėmą gali būti pasitelkiama emociškai įkrauta kalba, pakartojimai.⁵⁰

Rėminimas yra susijęs su normų prieštaravimu, kadangi tam, kad normos būtų prieštaraujamos sėkmingai reikia įtikinti kitus veikėjus savo idėjų validumu, o tai reiškia, kad reikia sukurti rezonuojančius rėmus. Normų prieštaravimas gali būti sugretinamas su rėmų susidūrimu, kadangi abiem atvejais siekiama įtikinti kitus priimti normas ar rėmo kūrėjo siūlomą interpretaciją, kontrarėmą. Kaip ir normų prieštaravimas, rėmų rezonanso sukūrimas nėra lengva užduotis, nes tai vyksta socialinėje erdvėje, kurioje

⁴⁷ Bettiza ir Lewis, 14

⁴⁸ Zähringer, 5-6

⁴⁹ Kirk Hallahan, „Seven Models of Framing: Implications for Public Relations“ *Journal of public relations research*, 11(1999), 206-207, https://doi.org/10.1207/s1532754xjpr1103_02

⁵⁰ David A. Snow, Rens Vliegthart, Pauline Ketelaars, „The Framing Perspective on Social Movements. Its Conceptual Roots and Architecture“ kn. *The Wiley Blackwell Companion to Social Movements*, sud. David A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Kriesi, Holly J. McCammon, (Blackwell Publishing, 2019), 403

tarpusavyje rungtis gausybė skirtingų idėjų, todėl siekiant sukurti įtaigius rėmus svarbus ir rėmo savininko/lyderio vaidmuo⁵¹

Probleminėje arenoje, kur vyksta rėmų susidūrimas, išskyla skirtingi veikėjai. Kuriant kontrarėmą, tam kad nauji veikėjai galėtų efektyviai įsiliesti ir veikti problemineje arenoje, jie privalo būti gerai susipažinę su kitais veikėjais ir jų siūlomomis idėjomis bei gebėti sukurti rezonansą. Dėl to ne kiekvieno veikėjo rėmai sulauks palaikymo – svarbus legitimumas, galia, patikimumas⁵². Taigi, problemos lyderiu, jos savininku tampa tas, kas turi aukščiausią kompetenciją valdant problemą. Tai savo ruožtu suteikia trejopą galią – galią priimti arba nepriimti tam tikrus sprendimus (palikti kažkuriuos klausimus nuošalyje) ir galią keisti vertybes.⁵³ Dėl šios priežasties Kinijai yra itin svarbu sukurti atsakingos galios įvaizdį bei įsitvirtinti žt diskurse, kadangi tokiu būdu bus sukuriama kompetencijos įvaizdis, perimama problemos lyderystė, kuri leis daryti įtaką žt režimui ilguoju laikotarpiu.

Svarbiausias rėmo sėkmės rodiklis – rezonansas. Jis susideda iš įtikinamumo (rėmo pastovumas, empirinis patikimumas, rėmo kūrėjo patikimumas) bei rėmo matomumo (vertybių aktualumas; patirties aktualumas; naratyvinis ištikimumas ideologinėms, kultūrinėms idėjomis). Rėmo sėkmei įtakos taip pat turi aprėptis (kuo daugiau problemų geba aprėpti, tuo rėmas sėkmingesnis mobilizuojant palaikymą); lankstumas (kuo lankstesnis ir įtraukesnis, atviresnis, tuo didesnė galimybė pavirsti motininiu rėmu – vyraujančia interpretacija, taigi ir norma); interpretacinė apimtis (kuo daugiau grupių gali susieti rėmą su sava kultūrine patirtimi – tuo įtaigiau).⁵⁴

Taigi rėmai yra savotiški statybiniai blokai konstruojant normas ir legitimuojant normatyvinę tvarką.⁵⁵ Kaip matyti iš daugybės veiksnių lemiančių rėmų sėkmingumą, rėmai nėra statiški, bet dinamiški – gali būti keičiami diskursyviai, pasitelkiant strategijas. Rėminimo paradigma aktuali šiam darbui, kadangi atkreipia dėmesį į strateginį kalbos naudojimą, taigi padės atrasti kaip Kinija kuria žt rėmą baltosiose knygoose. Tam bus pasitelkiamas Snow ir Benford rėmų modelis.

Rėmų tipologija. David A. Snow ir Robert D. Benford aprašė rėminimo ir socialinio judėjimo ryšį t.y. kaip mobilizuoti ir gauti palaikymą iš potencialų sekėjų bei demobilizuoti prieštaraujančius. Jie išskyrė tris

⁵¹ Snow, Vliegenthart, Ketelaars. 403

⁵² Benford ir Snow, 620-621

⁵³ Niina Meriläinen, Marita Vos, „Framing issues in the public debate: the case of human rights“, *Corporate Communications: An International Journal*, Vol. 18 (2013), 122-123, <https://doi.org/10.1108/13563281311294164>

⁵⁴ Benford ir Snow, 618-620

⁵⁵ Rodger A. Payne, „Persuasion, Frames and Norm Construction“. *European Journal of International Relations*, 7(2001), 37 <https://doi.org/10.1177/1354066101007001002> (Original work published 2001)

pagrindines rėmų funkcijas – diagnozuoja tam tikrą reiškinį kaip problematišką (diagnozuojantis rėmas); pasiūlo sprendimus (prognostinis rėmas); ir kviečia veiksmui (motyvacinis rėmas). Robert Entman rėminimo funkcijas apibrėžia labai panašiai: 1) rėmai įvardija problemą (nurodo kas ir ką daro, kokios to pasekmės); 2) diagnozuoja priežastis; 3) atlieka moralinį vertinimą; 4) siūlo sprendimo priemones.⁵⁶

Visi trys rėmai rėmais (diagnozuojantis, prognostinis, motyvacinis), dar vadinami kolektyviniais, yra kuriami per du procesus: diskursyvųjį procesą ir rėmų suderinimą. Diskursyvusis procesas apima artikuliaciją ir ryškinimą. Ryškinimas naudojamas kurti reikšmę, pabrėžiant tam tikrus aspektus, detales. Tuo tarpu artikuliacija reiškia bendrą idėjų apjungimą į vieną naratyvą.⁵⁷ Rėmų sugretinimas savo ruožtu skirtas rezonansui kurti. Tam reikia sugretinti savo patirtis su kitų patirtimis. Rėmų gretinimui naudojamos keturios strategijos: sujungimas, ryškinimas, praplėtimas, transformacija. Sujungimas reiškia ideologiškai artimų, bet nesusijusių rėmų apjungimą siekiant didesnio palaikymo (apeliuojant į kitą grupę turinčią daug sekėjų). Rėmo ryškinimas, kaip ir diskurso kūrimo priemonė, nurodo į tam tikrų vertybių iškelimą, kaip svarbesnių, bet šiuo atveju, siekiama atkreipti dėmesį į bendras patirtis, vertybes, kurios turėtų sukurti rezonansą. Rėmo praplėtimas leidžia įtraukti problemas, kurios yra aktualios potencialiems sekėjams. Galiausiai transformacija pasireiškia, kuomet sukurti rezonansą nebepakanka esamų rėmų, todėl anksčiau naudotos reikšmės yra pritaikomos jas transformuojant arba kuriant naujas.⁵⁸

2. RĖMINIMAS KINIJOS ŽT BALTOSIOSE KNYGOSE

Nuo Antrojo pasaulinio karo dominuojantis liberalus žt rėmas nurodo į teisių universalumą, jų prigimtinių statusą, nedalumą. Vieni iš pagrindinių žt rėmintojų ir normų kūrėjų yra centrinės liberalios tvarkos lyderės – JAV ir ES. Kinija, atsivėrusi pasauliui, taip pat įsitraukė į aktyvesnį diskursyvų žt rėmo kūrimą, kuomet išleido savo pirmąją baltąją knygą žt tema 1991 m. Šiame dokumente Kinija perėmė Singapūro ir Malaizijos iškeltą „*azijietišku vertybių*“ naratyvą, kuriuo siekta pažymėti žt reliatyvumą išskiriant regiono kultūrinės savybes kaip nesuderinamas su universaliuoju žt modeliu.⁵⁹ Šie skirtingi rėminimai – liberalus ir kiniškas – susitinka ir susiduria idėjiniam lauke. Kylant Kinijos galiai, jai yra

⁵⁶ Robert Entman, „Framing: Toward Clarification of A Fractured Paradigm“. *The Journal of Communication*. 43(1993) 51-58, 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x

⁵⁷ Benford ir Snow, 397-398

⁵⁸ Snow, Vliegthart ir Ketelaars, 400-401

⁵⁹ Kinzelbach, *China's White Paper on Human Rights*

svarbu, kad jos naudojamas žt rėminimas sulauktų rezonanso. Šioje darbo dalyje bus siekiama atskleisti kaip Kinija kuria savitą žt rėminimą baltosiose knygose.

Kinijos dokumentuose sistemos nesąžiningumas ir besivystančių šalių problemos sudaro diagnozuojančio rėmo pagrindą. Per neigiamas istorines patirtis žt pateikiamos kaip grėsmė suverenitetui bei pažymimas sistemoje egzistuojantis galių disbalansas. Siekiant sukurti pritarimą tokiam rėminimui, Kinija aktyviai pozicionuoja save kaip besivystančią šalį, patyrusią istorinį neteisingumą dėl didžiųjų galių, taip siekiant sukurti ryšį su besivystančių šalių patirtimis. Siekiant išlaikyti savo, kaip besivystančios šalies, statusą Kinija itin dažnai mini skurdo problemą, kuri vėlesniuose dokumentuose taip pat leidžia išplėsti rėmą globaliai.

Kaip sprendimą, t.y. prognostinį rėmą, kuris yra artikuliuojamas per reliatyvumo idėjas, Kinija kuria kontrarėmą liberaliam žt modeliui. Reliatyvumas apjungia tokias Kinijos žt idėjas kaip nacionalinių sąlygų, šalies režimo, kultūros svarba vystant žt. Prognostiniu rėmu siekiama transformuoti žt į vidaus klausimą. Strategiškai siekiama sukurti lankstesnius rėmus juos praplečiant – įtraukiant globalias iniciatyvas kaip JT reforma, globali kova su skurdu, pasaulinė sveikatos apsaugos plėtra, žt įvairovės idėja. Be to, siekiant rezonanso, Kinijos siūlomas žt modelis vis aktyviau siejamas su visiems svarbia vertybe – taika. Kadangi analizuojami dokumentai yra oficialūs, motyvacinių rėmų čia rasti nesitikima. Dėmesys telkiamas diagnozuojančiam ir prognostiniam rėmams.

2.1. Diagnozuojantis rėmas – žt sistemos nesąžiningumas besivystančioms šalims

Diagnozuojantis rėmas privalo išryškinti problemą ir/arba priskirti atsakomybę.⁶⁰ Kinijos žt dokumentuose matomas diagnozuojantis rėmas nurodo į sistemos nesąžiningumą ir žt diagnozuoja kaip galios įrankį, kuriuo primetamos svetimos normos (žr. kodą *Sistema neteisinga*). Pagrindine tokios sistemos auka įvardijamos besivystančios šalys, o kaltininkas – Vakarų šalys. Nesąžiningumas yra itin plati idėja, taikoma skirtingose probleminėse arenose, todėl yra vienas iš motininių rėmų⁶¹ t.y. turi platų rezonansą dėl savo lankstumo.

Nesąžiningumas diagnozuojame rėme akivaizdžiausiai pateikiamas pirmoje dokumentų grupėje, kur nevengiama akcentuoti konkrečių veikėjų atsakomybės – JAV ir ES. Joms metami kaltinimai trukdymu bendradarbiavimui žt srityje, sabotazo kūrimu ir žt politizavimu bei anti-kiniškų grupių kūrimu

⁶⁰ Benford ir Snow, 615

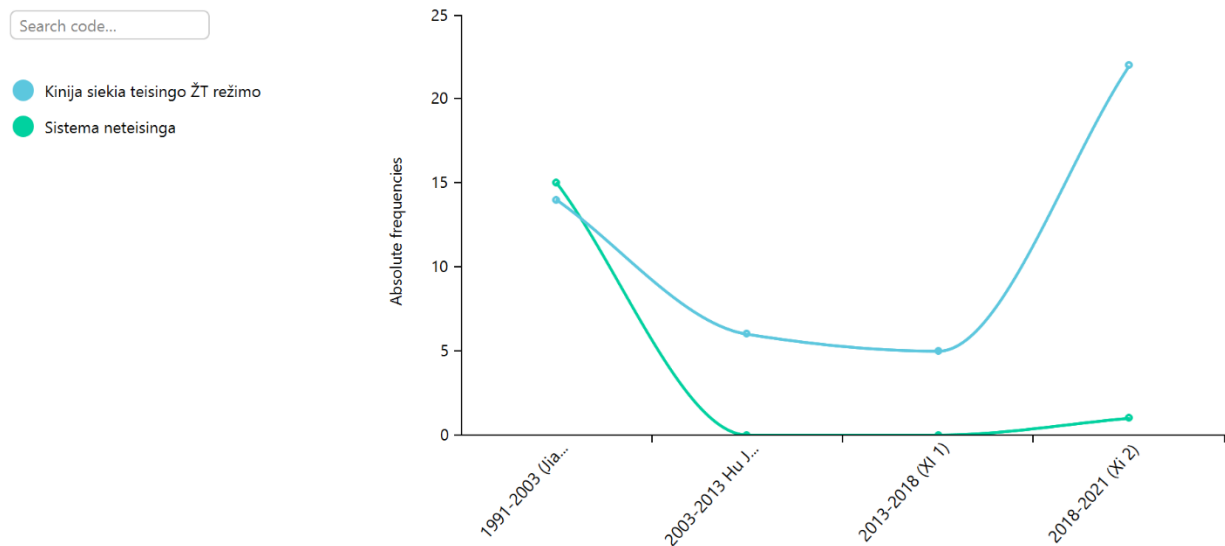
⁶¹ Snow, Vliegenthart ir Ketelaars, 395

taip Kiniją paverčiant sistemos auka. Siekiant pabrėžti esamos žt sistemos priešišumą, ši netgi prilyginama Šaltajam karui:

„However, some large Western countries stubbornly adhere to the modes of thinking of the cold war period to inject politics and ideology into the issue of human rights. On the international stage they take human rights as a means to compel developing countries to submit and a means to pursue hegemony and power politics, encouraging political confrontations in the human rights field”⁶²

Pirmame paveikslėlyje matyti, kad nuo antrosios iki paskutinės dokumentų grupės neteisingumas naudojamas smunka. Vietoje to, aktyviau pasisakoma už teisingos sistemos siekį. Kokybiniuose duomenyse matyti, kad kalba tampa mažiau agresyvi, neteisingumas nebėra įvardijamas. Nepasitenkinimą sistema Kinija išreiškia netiesiogiai, pasisakant už sąžiningą sistemą, kurioje nėra vietos žt politizavimui, dvigubiems standartams tiesiogiai (žr. kodą *Kinija siekia teisingo ŽT režimo*). Šis pokytis matomas pirmame paveikslėlyje, kur krentantis nesąžiningos sistemos kodas yra aplenkiamas sąžiningos sistemos siekio koduotės. Taigi, neteisingumo motininis rėmas vis dar yra naudojamas, bet subtiliau, vengiant tiesioginės konfrontacijos. Tikėtina, kad tai nulėmė auganti Kinijos socializacija tarptautinėje sistemoje. Nepaisant to, net ir netiesiogiai pasitelkiamas nesąžiningumo rėminimas leidžia legitimuoti prognostiniu rėmu siūlomą reliatyvų žt modelį, kuris bus analizuojamas antrame empirinės dalies skyriuje.

⁶² Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „The Progress of Human Rights in China“, Pekinas, 1995, p.34 <https://en.humanrights.cn/1995/12/31/8965d1cb5abb4900ac8453acbe87adc8.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

1 paveikslėlis

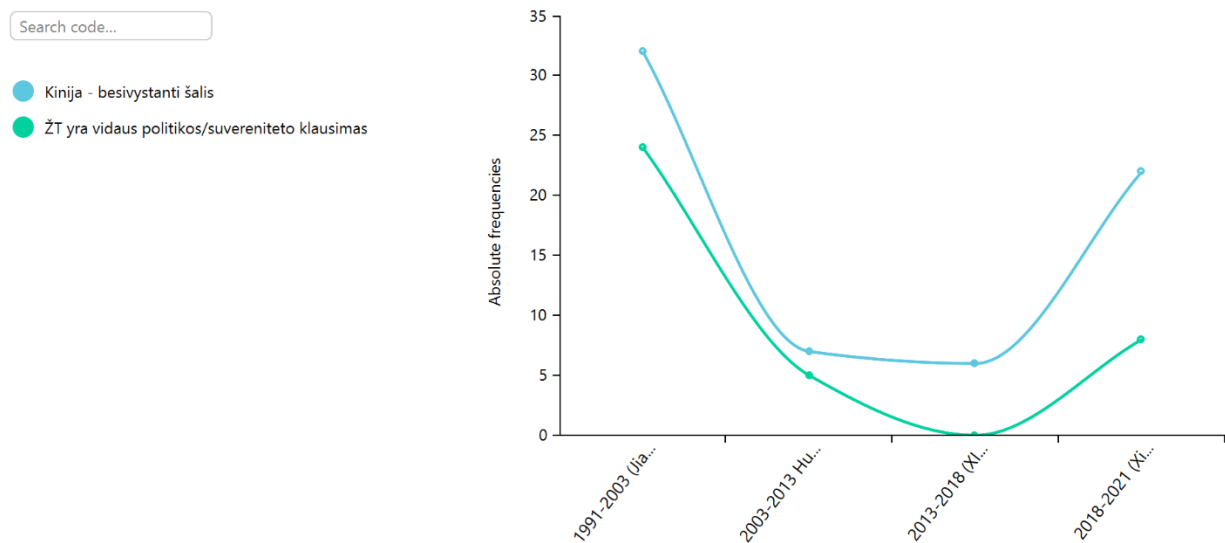
Sistemos nesąžiningumo diskursyvius pokyčius taip pat galima aiškinti atsižvelgiant į analizuojamų laikotarpių politinę situaciją. Ankstyvuoju Bilo Klintono prezidentavimo laikotarpiu (pirmoji dokumentų grupė), įskaitant prezidentinės kampanijos metu, jis Kinijos žt situaciją vertino itin neigiamai, kritikuodamas buvusios JAV administracijos nepakankamai griežtą atsaką į Kinijos žt pažeidimus per ir po Tiananmenio incidento. Tuo metu netgi buvo kalbama apie prekybinio *Didžiausio palankumo režimo* statuso atėmimą, taip apsunkinant Kinijos patekimą į JAV rinką.⁶³ Taigi, galima daryti išvadą, kad tai buvo vienas iš veiksmų nulėmusių aštresnę Kinijos retoriką pirmoje dokumentų grupėje (paveikslėlis 1, kodas „*sistema neteisinga*“), akcentuojant nesąžiningumą. Klintono retorikai sušvelnėjus ir ekonominius klausimus atskyrus nuo žt reikalavimų bei galiausiai leidžiant Kinijai prisijungti prie PPO 2001 metais, diagnozuojantis rėmas apeliuojantis į sistemos nesąžiningumą pradeda nykti ir toliau sistema daugiausia kritikuojama netiesiogiai, pažymimos šalies vidaus problemos. Ši logika gali būti pasitelkiama ir vertinant išaugusią teisingumo siekio koduotę trečiojoje, ketvirtoje grupėje (1 paveikslėlis), kuomet Xi Jinping politika tiek užsienio, tiek vidaus atžvilgiu buvo agresyvesnė nei ankstesnių lyderių, o Kinijos ir JAV santykiai vėl tampa itin įtempti dėl Taivano, konfliktų Pietų Kinijos jūroje, represijų prieš uigūrus, tibetiečius.

⁶³Richard C. Bush, „30 years after Tiananmen Square, a look back on Congress’ forceful response“, Brookings, žiūrėta 2025 gegužės 16d., <https://www.brookings.edu/articles/30-years-after-tiananmen-square-a-look-back-on-congress-forceful-response/>

2.1.1. Suverenitetas

Suverenitetas pasitelkiamas strateginiam diagnozuojančio rėmo ryškinimui, kuomet iškeliamas konkrečios vertybės svarba. Šalies suvereniteto/nesikišimo į vidaus reikalus klausimas yra vienas iš kertinių modernios tarptautinės sistemos idėjų ir yra be išimties yra pripažįstama visų sistemos veikėjų (arba bent vengiama garsiai išreikšti prieštaraujančią nuomonę). Tai, pasak rėminimo teorijos, leidžia lengviau sukurti rezonansą, kadangi pasitelkiamos jau egzistuojančios vertybės.⁶⁴

Ankstyvuosiuose dokumentuose Kinija pasitelkia istorines patirtis, siekiant sukurti kontrastą tarp pavergtos Kinijos, kur žt neegzistavo ir naujosios Kinijos, kurioje valstybė rūpinasi savo piliečių gerove.⁶⁵ Kišimasis į vidaus reikalus pateikiamas kaip kliūtis žt, o liberalaus žt modelio plėtra – kaip Vakarų galios įrankis. (žr. kodą *ŽT yra vidaus politikos/suvereniteto klausimas*)

2 paveikslėlis

Tiriant skirtingas dokumentų grupes galima pastebėti keletą šio diagnozuojančio rėmo pasikeitimų. Pirmoje dokumentų grupėje žt kaip vidaus klausimas yra įvardijamas kur kas dažniau (2 paveikslėlis). Terminai kaip „*nesikišimas*“ ar „*suverenitetas*“ yra naudojami labai tiesiogiai, emocionaliai, taip pat pasitelkiami kritikai dėl „*Vieno vaiko politikos*“ atremti. Taip pat, tik ankstyviausioje grupėje

⁶⁴ Benford ir Snow, 624

⁶⁵ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in China's Human Rights Cause in 2000*, p.1

akcentuojama rizika kylanti žt, pažeidus šalies suverenitetą. Kinija dokumentuose sėkmingai išnaudoja savo neigiamą istorinę patirtį, pabrėžiant stipresniųjų galių primestą tvarką, kuri artima ir kitoms besivystančioms šalims (pavyzdžiui, Afrikos valstybėms tai asocijuojasi su patirtu kolonializmu, imperializmu), taip išryškindama tiek nesikišimo svarbą, tiek vidaus režimo legitimumą:

„The preservation of national independence and state sovereignty and the freedom from imperialist subjugation are, therefore, the very fundamental conditions for the survival and development of the Chinese people.”⁶⁶

Paskutinėje dokumentų grupėje išreikšdama siekį padėti besivystančioms šalims vystymosi klausimais, Kinija pažymi, kad tai atlieka nesikišdama į vidaus reikalus, nesusiejant pagalbos su žt reikalavimais, kaip tai neretai daroma liberaliose organizacijose.⁶⁷ Taigi, Kinija išskiria save kaip teisingesnę alternatyvą, kuri nepažeidžia besivystančių šalių suvereniteto. Tai rodo, kad net augant Kinijos galiai ji stengiasi išlaikyti rėmų pastovumą. Pakeitus retoriką nesikišimo klausimu tai ne tik vestų prie rizikos prarasti rezonansą su besivystančiomis šalimis, bet ir sumažintų bendrą Kinijos kaip rėmintojos ir paties rėmo patikimumą:

„Committed to poverty elimination and its own development, China also provides assistance, without any political conditions, to strengthen other developing countries capacity for development, improve and enrich the lives of their people, and promote their economic growth and social progress.”⁶⁸

Vertinant duomenis pateiktus ketvirtame paveikslėlyje suvereniteto akcentavimo šuolį pirmojoje grupėje galima aiškinti itin dideliu tarptautiniu spaudimu dėl Kinijos žt pažeidimų, taip priverčiant šalį aktyviau pateikti žt plėtrą kaip nesąžiningą kišimąsi į vidaus reikalus. Taip pat, tikėtina, kad aštresnis suvereniteto akcentavimas buvo itin svarbus pačioje rėmo kūrimo pradžioje, kadangi reikėjo įtvirtinti tokio rėmo reikšmę. Tuo tarpu antroje bei trečioje grupėje šis naratyvas sumenksta, vėl įgaudamas pagreitį

⁶⁶ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Human Rights in China*, p.8

⁶⁷ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China*, p. 38

⁶⁸ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *The Communist Party of China and Human Rights Protection: A 100-Year Quest*, p.59

ketvirtojoje grupėje (2 paveikslėlis). Ketvirtosios grupės aprėpiamu laikotarpiu Kinija taip pat sulaukia tarptautinės kritikos dėl agresyvėjančios pozicijos Taivano atžvilgiu bei kaltinimų dėl uigūrų genocido.

Taigi, suverenitetas dokumentuose veikia dvejopai. Pirmiausia, iškelia bendrą vertybę. Antra, per istorines patirtis sukuria rezonansą su Globaliųjų Pietų valstybėmis, patyrusiomis suvereniteto pažeidimus. Vertinant duomenis galima teigti, kad suvereniteto akcentavimas taip pat vis dar pasitelkiamas ir apsiginant nuo kritikos dėl žt pažeidimų šalyje.

2.1.2. *Besivystanti šalis*

Antras svarbiausias diagnozuojančio rėmo elementas – Kinijos, kaip besivystančios šalies statusas. Kuriant rėmą, neteisingumas, kartu su besivystančių šalių problemomis yra naudojami kaip pagrindiniai argumentai suteikiantys legitimumą alternatyviam žt rėminimui, nes nurodo į problemą – kitokią besivystančių šalių padėtį, kuri turi įtakos tam, kaip žt yra įgyvendinamos. Tai strategiškai sujungia žt ir besivystančių šalių problemas, taip pelnant jų palaikymą. Kadangi besivystančios šalies statusas yra vienas iš kertinių diagnozuojančio rėminimo elementų, Kinijai yra itin svarbu išlaikyti šį statusą net augant jos galiai.

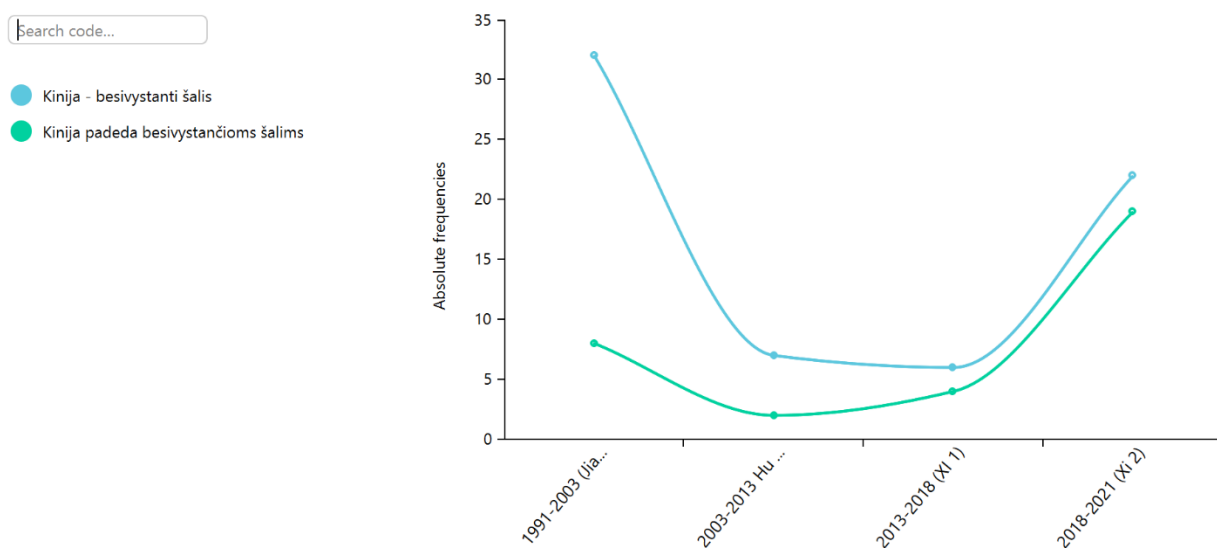
Besivystančios šalies naratyvas Kinijos dokumentuose išlieka itin svarbus visą analizuojamą laikotarpį ir patiria didelius šuolius pirmoje bei ketvirtoje dokumentų grupėse (paveikslėlis 3, žr. kodą *Kinija – besivystanti šalis*). Pirmoje grupėje Kinijai rezonansas buvo itin svarbus dėl to, kad šalis dar tik išitraukė į žt diskursą. Tuo metu Kinija mini „tris kalnus“ (imperializmas, kolonializmas, biurokratinis-kapitalizmas)⁶⁹, kurie tiesiogiai apeliuoja į besivystančių šalių patirtį. Šioje dokumentų grupėje kaip viena iš problemų, prisidedančių prie nesąžiningos žt sistemos veikimo bei sukurianti kliūčių žt plėtrai besivystančių šalių atžvilgiu taip pat įvardijama tarptautinė ekonominė tvarka. Svarbu pažymėti, kad būtent šiuo laikotarpiu Kinija dar nebuvo tapusi PPO nare, tad tikėtina, kad tai turėjo įtakos agresyvesniam ekonominės sistemos kritikavimui, kadangi vėlesniuose dokumentuose ekonominės sistemos nesąžiningumas nėra naudojamas:

„Hegemony, power politics and unfair economic order still exist, imperiling world peace and development and hindering the realization of human rights and basic freedoms.“⁷⁰

⁶⁹ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Human Rights in China*, p.2

⁷⁰ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *The Progress of Human Rights in China*, p.35

Kinijos galiai augant ji vis aktyviau įsitraukia į žt diskurso kūrimą. Ketvirtojoje grupėje Kinijai tapus aktyvia žt režimo veikėja, keliančia naujas žt idėjas rezonansas taip pat tampa itin svarbus šių idėjų sklaidai, todėl besivystančios šalies statuso naudojimas vėl stipriai auga (3 paveikslėlis). Tai atspindi, kad rezonansą Kinija kuria strategiškai. Pirmosiose dokumentų grupėse, Kinija tik pradeda aktyviau įsitraukti į pasaulinę prekybą, valdymą, tad besivystančios šalies argumentas gali būti priimamas kaip nors ir strategiškas, kadangi siekia sugretinti savo patirtis su auditorijos, tačiau sąlyginai atitinkantis šalies realybę. Tuo tarpu Kinijos galiai išaugus, besivystančios šalies idėja naudojama kur kas strategiškiau, siekiant neprarasti sukurto rezonanso ir išlaikant diagnozuojančio rėmo pastovumą.

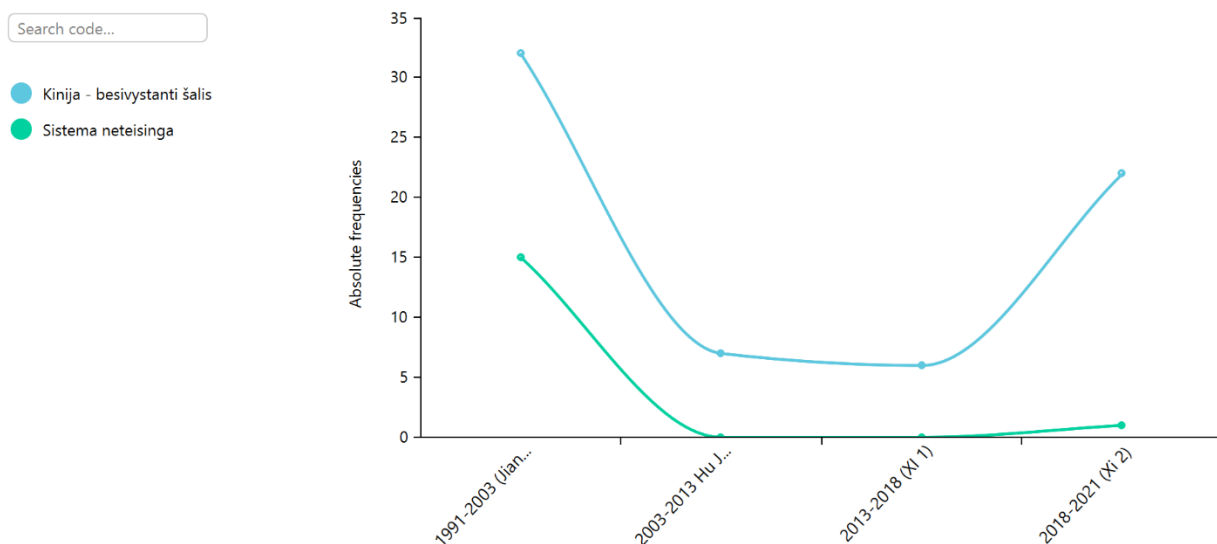

3 paveikslėlis

Pastebėtina, kad besivystančios šalies idėja per visą analizuojamą laikotarpį patiria ir tam tikrą transformaciją, atspindinčią augančią Kinijos galią. Nors Kinija ir toliau pateikia save kaip besivystančią šalį, augant jos politiniam svoriui ji vis ryškiau save pozicionuoja kaip besivystančių šalių lyderę (žr. kodą *Kinija padeda besivystančioms šalims*). Pirmose dviejose dokumentų grupėse Kinija vaizduojama kaip stovinti kartu su kitomis besivystančiomis šalimis, pasisakanti už sąžiningesnę ir teisingą žt sistemą jų atžvilgiu – būtinybę gerbti suverenitetą, nešališkai spręsti konfliktus, atkreipti dėmesį į besivystančių šalių poreikius. Tuo tarpu trečioje ir ketvirtoje grupėse Kinija jau kalba apie konkrečius veiksmus padedant

besivystančioms šalims vystyti žt, kurie neretai yra alternatyvūs liberaliai sistemai – siūlomas techninis bendradarbiavimas su Kinija, konsultacijos su BRICS, G77, rengiami forumai, teikiamas finansavimas, bei iškeliamas JT žt valdymo reformos idėja, globali kova su skurdu. Ši dinamika atskleidžia ir Kinijos tapatybės poslinkį – nors ji ir toliau rėmina save kaip besivystančią šalį, vis aiškiau matomas jos savęs pateikimas kaip grupės lyderės. Toks rėminimas, kuomet iškeliamas šalies lyderystė žt probleminėje arenoje, leidžia Kinijai sustiprinti savo patikimumą kuriant rėmus, kadangi taip pabrėžiama veikėjos kompetencija.

Besivystančios šalies argumento svarba taip pat pastebima sulyginus dviejų pagrindinių diagnozuojančio rėmo elementų – besivystančios šalies ir neteisybės, naudojimą (4 paveikslėlis). Pirmoje grupėje abu argumentai pasitelkiami itin dažnai, kol tuo tarpu neteisingumo naudojimas nyksta ir dažniau pasitelkiamas netiesiogiai. Tuo tarpu, Kinija vis aktyviau pasitelkia besivystančių šalių argumentą, kuriuo atkreipiamas dėmesys į tokias problemas kaip, pavyzdžiui, nepakankamas ir netolygus šalies išsivystymo lygis. Dėl šios priežasties, besivystančios šalies naratyvas yra itin svarbus viso kolektyvinio žt rėmo išlikimui. Kinijai atsisakius šio statuso, būtų reikalinga rėmą pakeisti kitu, tačiau tai keltų riziką viso rėmo išlikimui. Siekdama užtikrinti naratyvo tęstinumą, Kinija plečia diagnozuojantį rėmą, įtraukdama pasaulinio skurdo idėją, taip perorientuodama akcentą nuo vidaus problemos į globalią nelygybę. Tai leidžia ne tik išlaikyti besivystančio veikėjo vaidmenį, bet ir gilinti rezonansą su kitomis Globaliųjų Pietų valstybėmis. Plačiau skurdo vaidmuo Kinijos diskurse bus analizuojamas sekančiame empirinės dalies poskyryje.

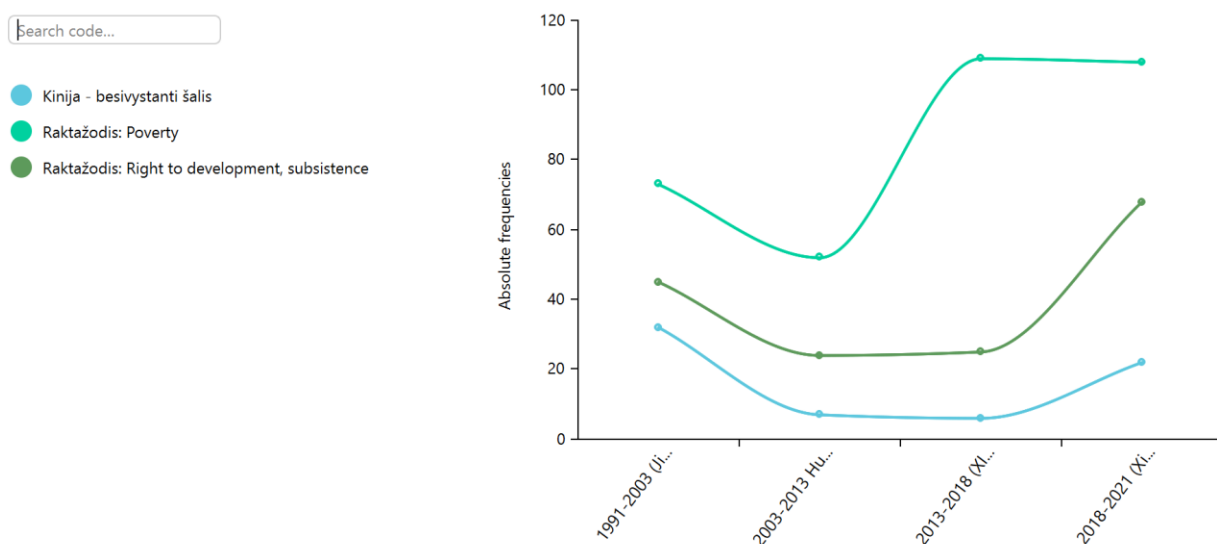

4 paveikslėlis

Besivystančios šalies idėja yra vienas iš pagrindinių Kinijos diagnozuojančio rėmo naratyvų išryškinantis bendrą Kinijos ir besivystančiųjų šalių patirtį, problemas. Pakitusi Kinijos pozicija nuo besivystančios šalies, kuriai Vakarai primeta savitą ideologiją, iki grupės žt lyderės, sustiprina Kinijos, kaip rėmų kūrėjos įvaizdį. Nepaisant to, siekiant neprarasti rezonanso su besivystančiomis šalimis, svarbu palaikyti rėmų stabilumą ir praplėsti rėmus, taip, kad ir toliau būtų įtraukiamos problemos, aktualios šioms šalims. Viena iš tokių problemų yra skurdas. Skurdas, kaip strateginis įrankis, yra pasitelkiamas ryškinti Kinijos kaip besivystančios šalies statusą bei galiausiai leidžia išplėsti šį rėmą globaliai.

2.1.3. Skurdas

Vienas iš elementų pabrėžiančių Kinijos, kaip besivystančios šalies statusą – skurdo akcentavimas (žr. kodą *Raktažodis: poverty*). Per dažnus pakartojimus skurdas atkreipia dėmesį į sudėtingą Kinijos ekonominę padėtį ir atlieka diskursyvaus ryškinimo funkciją, kuria pažymimas konkretios problemos svarbumas. Kinijos žt dokumentuose skurdo raktažodžio kartojimas išauga nuo 62 kartų pirmoje grupėje iki 108 kartų paskutinėje (5 paveikslėlis). Skurdas Kinijos dokumentuose pabrėžtinai pateikiamas ne tik kaip socioekonominė problema, bet kaip didžiausia kliūtis žt bei, galiausiai, kaip Kinijos žt progreso įrodymas ir priežastis išplėsti kovą su skurdu globaliai.

5 paveikslėlis

Nepaisant 2020 m. Kinijos paskelbto pasiekto tikslo tapti vidutiniškai pasiturinčia visuomene, skurdo, kaip ir besivystančios šalies, idėja dokumentų neapleidžia visą analizuojamą laikotarpį. Skurdas, kaip vidaus problema įvardijama pirmose trijose grupėse, kur yra naudojamas aprašyti Kinijos, jos regionų, mažumų padėtį. Šios temos svarbumas, skubumas išryškinamas ir per mikrolingvistinius pasirinkimus, naudojant specifinius žodžius, kurie kovą su skurdu sugretina su karu, pavyzdžiui: *precision poverty–reduction, battle against poverty*⁷¹, *poverty–stricken*⁷², *hit hard by poverty*⁷³, *people in poverty were relocated*⁷⁴ (žr. kodą *Raktažodis: poverty*). Ketvirtoje grupėje kova su skurdu vis aktyviau siejama su Xi Jinping, kuomet mažėjantis skurdas dažnai pateikiamas kaip šio lyderio laimėjimas. Taigi nors skurdas ir toliau minimas dokumentuose kaip problema, tačiau kartu įgauna dar vieną funkciją – tampa vienu iš režimo legitimizavimo įrankių, kuriuo stiprinamas ir Xi asmenybės kultas:

*„Under the leadership of the CPC Central Committee with Xi Jinping at the core, China has won the battle against poverty, and achieved major strategic results in building a moderately prosperous society in all respects.“*⁷⁵

Kaip matyti iš penktojo paveikslėlio, trečioje ir ketvirtoje dokumentų grupėje skurdo tema naudojama netgi žymiai dažniau negu pirmosiose, kuomet tai buvo kur kas opesnė problema. Ketvirtojoje grupėje skurdo naratyvas yra praplečiamas iki tarptautinio lygio. Kinija skurdą vadina ne tik savo šalies, bet ir kitų besivystančių Afrikos ir Azijos šalių problema bei žada joms pagalbą⁷⁶. Taigi, skurdas čia pasitelkiamas strategiškai, kadangi ne tik leidžia palaikyti Kinijos kaip besivystančios šalies statuso naratyvą, bet ir praplėsti kovos prieš skurdą mandatą globaliai, toliau gilinant rezonansą tarp besivystančių šalių. Tai taip pat suteikia validumo Kinijos žt svarbiame argumentui akcentuojančiam teisę į išsivystymą, pragyvenimą kaip pagrindines ir privalomas sąlygas tolimesnei žt plėtrai.

Skurdas veikia kaip tiltas vedantis į vystymosi ir pragyvenimo teises kaip svarbiausias žt, ypač aktualias besivystančioms šalims. Teisės į vystymąsi ir pragyvenimą nuo pirmojo dokumento yra pateikiamos kaip pagrindinės žt, kurios turėtų būti užtikrinamos prieš įgyvendinant visas kitas teises. Taigi,

⁷¹ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *The Communist Party of China and Human Rights Protection: A 100-Year Quest*, p. 37

⁷² Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in China's Human Rights Cause in 2000*, p. 2

⁷³ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *National Human Rights Action Plan of China (2012–2015)*, p. 7

⁷⁴ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in China's Human Rights Cause in 2000*, p. 3

⁷⁵ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *The Communist Party of China and Human Rights Protection: A 100-Year Quest*, p. 37

⁷⁶ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in Human Rights over the 40 Years of Reform.*, p. 36

yra sukurama socioekonominių teisių viršenybė, pasiteisinant, kad tai atliepia opiausią šalies problemą – skurdą, bei išsprendžia praktinėmis vadinamas žmonių problemas. Nors vėlesniuose dokumentuose neretai pabrėžiama subalansuota socioekonominių ir politinių teisių plėtra, tačiau tuo pat metu akcentuojamas ir socioekonominių pirmumas taip sukuriant įtampą pačios Kinijos diskurse. Šių teisių svarba matoma ir žvilgtelėjus į analizuojamų dokumentų turinį, kur socioekonominės teisės Kinijos dokumentuose yra įtraukiamos pačios pirmos. Kol pirmose trijose grupėse teisė į vystymąsi ir pragyvenimą akcentuojamos kaip svarbiausios, tik ketvirtoje kalbama apie aktyvesnę jų plėtrą globaliu mastu (žr. kodą *Raktažodis: Right to development, subsistence*). Tai koreliuoja ir su Kinijos posūkiu link globalių pastangų kovoti su skurdu. Tokiu būdu, net Kinijai teigiant, jog pavyko įveikti skurdą nacionaliniu mastu, globalaus skurdo idėja leidžia toliau plėtoti teisės į išsivystymą ir pragyvenimą idėjas, kurios, savo ruožtu, leidžia skleisti Kinijos žt modelį tarp besivystančių šalių.

Taigi, skurdo akcentavimas atlieka svarbią rolę – leidžia pabrėžti Kinijos, kaip besivystančios šalies statusą ir prisideda prie rėmo išplėtimo įtraukiant kovą su skurdu globaliu mastu kaip vieną iš naujų Kinijos misijų. Taip didinamas rezonansas, kadangi įtraukiama dar viena problema aktuali besivystančioms šalims. Be to, tai legitimuoja Kinijos iškeliamą socioekonominių teisių svarbą.

Apibendrinant visą diagnozuojantį rėmą galima teigti, kad Kinijos dokumentuose diagnozuojantis rėmas yra artikuliuojamas per nesąžiningumo ir besivystančios šalies naratyvus. Strategiškai išryškinama suvereniteto idėja. Pati žt sistema įvardijama kaip nesąžininga, politizuota ir priešiška besivystančioms šalims. Laikui bėgant nesąžiningumo idėja tiesiogiai pasitelkiama rečiau, vietą užleidžiant besivystančių šalių problemų iškėlimui. Skurdas, kaip viena esminių besivystančios šalies problemų, naudojama ryškinimui ir yra praplečiama iki globalaus lygmens taip siekiant neprarasti rezonanso net augant Kinijos išsivystymo lygiui ir galiai. Nesąžiningumo ir besivystančių šalių naratyvai leidžia Kinijai legitimuoti prognostinį rėmą, iškeliantį reliatyvumo idėjas kaip sprendimą ir alternatyvą liberaliam žt modeliui.

2.2. Prognostinis rėmas – reliatyvios sistemos kūrimas

Prognostinio rėmo tikslas – pasiūlyti sprendimą diagnozuojančiu rėmu įvardintai problemai.⁷⁷ Pirmame darbo empirinės dalies skyriuje, žt sistemą įvardijus kaip neteisingą besivystančioms šalims, keliančią grėsmę suverenitetui bei neatsižvelgiančią į jų problemas, prognostinis rėmas siūlo sprendimą –

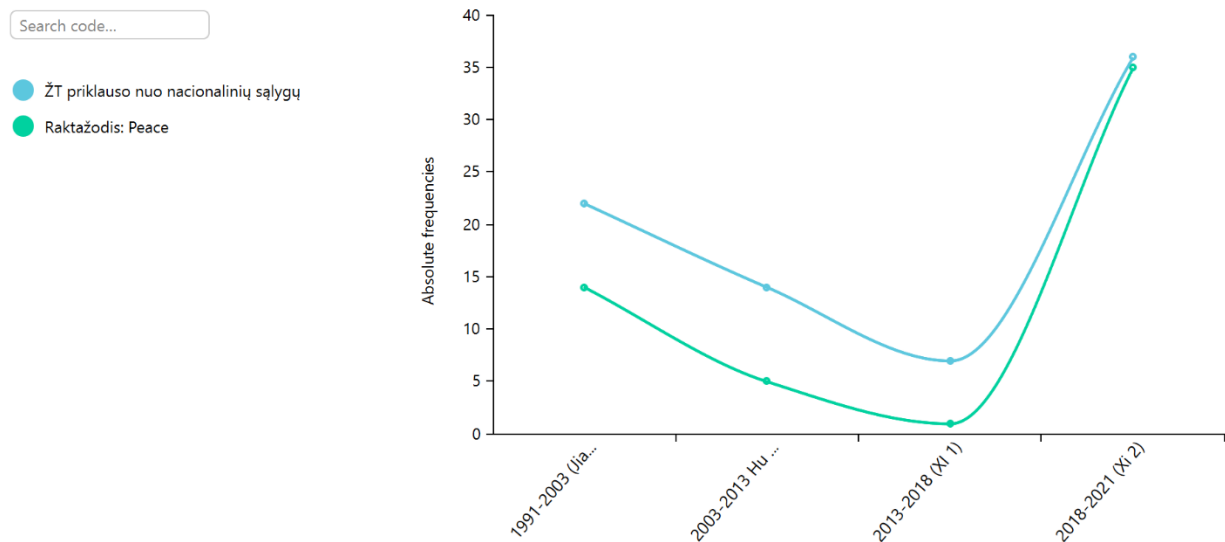
⁷⁷ Benford ir Snow, 616

reliatyvias žt, pritaikytas prie nacionalinių sąlygų. Tai yra kuriamo kontrarėmo pagrindas ir veikia kaip artikuliacijos įrankis, apjungiantis prognostiniame rėminime iškeliamas Kinijos idėjas – nuo ideologijos, kiniškumo svarbos iki vėlesniuose dokumentuose atsiradusių žt įvairovės idėjos. Vidaus pajėgumų, sąlygų akcentavimas prisideda prie bendro siekio transformuoti žt į vidaus klausimą. Tuo tarpu teisė į sveiką aplinką, globali sveikatos apsauga ir žt reforma veikia kaip rėmo praplėtimas, leidžiantis palaikyti Kinijos rėmo aktualumą.

2.2.1. Nacionalinės sąlygos

Kuriant reliatyvumu grįstą kontrarėmą nacionalinės sąlygos pasitelkiamos artikuliuojant Kinijos prognostinį rėmą. Nacionalinių sąlygų svarba pabrėžiama jau pirmojoje Kinijos išleistoje žt baltojoje knygoje ir yra naudojamos apjungti ir legitimuoti Kinijos žt modelį visą dokumentų analizės laikotarpį. Nacionalinių sąlygų (dar vadinama „*šalies realybe*“) idėja reiškia, kad Kinijos politinė, ekonominė, istorinė, kultūrinė padėtis nulemia kaip žt yra suprantamos, interpretuojamos ir įgyvendinamos, taigi žt privalo būti taikomos atsižvelgiant į šias sąlygas (žr kodą *ŽT priklauso nuo nacionalinių sąlygų*).

Nacionalinių sąlygų idėja itin aktyviai pasitelkiama pirmojoje dokumentų grupėje ir stipriai kyla ketvirtojoje (6 paveikslėlis). Lyginant skirtingas dokumentų grupes, nacionalinės sąlygos pirmoje grupėje naudojamos gynybiškai – pavyzdžiui, teisinantis dėl vykdomos „*Vieno vaiko politikos*“. Taip pat, jos pasitelkiamos atmetant žt universalumą ir kaip argumentas suteikiant prioritetą teisėms į vystymąsi ir pragyvenimą.

6 paveikslėlis

Trečiojoje ir ketvirtojoje grupėse žt ir toliau vaizduojamos kaip istorinis ir su raida susietas procesas, tačiau atkreipiamas dėmesys į tokios prieigos sėkmę, pasitelkiamas jau ne gynybiniais tikslais, o siekiant pateikti tai, kaip veiksmingą alternatyvą universalumui⁷⁸. Be to, žt derinimas su nacionalinėmis sąlygomis 2018 m. baltojoje knygoje, skirtoje progresui, pirmą kartą turi atskirą skyrių, skirtą tik nacionalinių sąlygų idėjai. Kinijos žt, sujungiančios universalumą su nacionalinėmis sąlygomis, pateikiamos kaip išmynusios naują kelią žt progresui.

Atkreipiant dėmesį į mikro rėminimą, alternatyvus požiūris į universalumą atsispindi ir naudojamoje kalboje. Frazė „*universalios žt*“ dokumentuose beveik nenaudojama (žr. kodą *Raktažodis: Universal human rights*). Kitaip nei įprasta liberaliam žt modeliui, Kinijos baltosiose knygose kalbama ne apie žt universalumą, bet apie universalumo *principą*, kuris, sukuriant tiesioginę priešpriešą, dažniausiai lydimas papildomos frazės nurodančios į nacionalinių sąlygų svarbą (žr. kodą *Raktažodis: Universal principles, principle of universality*). Taip pat, pastebėtina, kad tuo tarpu, kai pirmose trijose grupėse kalbama apie „*žt universalumo principų*“ ir Kinijos nacionalinių sąlygų apjungimą, ketvirtosios grupės naujausiame dokumente ta pati frazė pakeista į „*bendrų žt principų*“⁷⁹ apjungimą su Kinijos nacionalinėmis

⁷⁸ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in China's Human Rights in 2014*, p. 2

⁷⁹ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Human Rights Action Plan of China (2021–2025)*, p.5

sąlygomis, taip dar labiau susilpninant universalumo reikšmę. Taigi, nacionalinių sąlygų idėja leidžia apsiginti nuo kritikos atmetant žt universalumą, kuris pateikiamas kaip nepraktiškas sprendimas žt plėtrai.

Nepaisant augančios Kinijos galios vienas iš gynybinių argumentų, paremtų nacionalinių sąlygų svarba, išlieka stabiliai naudojamas nuo pat antrosios iki ketvirtosios dokumentų grupės. Tai yra nacionalinių sąlygų argumento pasitelkimas kalbant apie Kinijos dalyvavimą JT žt institucijose. Kinija teigia, kad pateikdama ataskaitas apie tarptautinių žt paktų įgyvendinimą, priima tik tuos pasiūlymus, kurie atitinka „*šalies realybę*“ ir yra įgyvendinami. Nepriklausomų JT specialistų priėmimas taip pat priklauso nuo Kinijos „*priėmimo galimybių*“ (žr. kodą *ŽT priklauso nuo nacionalinių sąlygų*). Taigi, nors Kinijos galia auga, tarptautinė kritika dėl žt vis dar laikoma keliančia grėsmę jos rėminimo pastangoms. Siekiant išspręsti šią problemą, Kinija į prognostinį rėmą įtraukia JT sistemos reformą, kurią strategiškai pateikia kaip siekį sukurti sąžiningesnę sistemą Globaliųjų Pietų valstybėms. Šis klausimas bus analizuojamas Globalaus žt valdymo poskyryje.

Stiprinant Kinijos kaip rėmintojos patikimumą, pažymimas palaikymas iš 137 šalių,⁸⁰ remiančių žt derančių su nacionalinėmis sąlygomis idėją. Patikimumas taip pat kuriamas vis aktyviau siejant Kinijos žt modelį su taika (paveikslėlis 6, žr. kodą *Raktažodis: Peace*). Taikos koduotė juda labai panašia trajektorija kaip ir nacionalinių sąlygų akcentavimas, itin stipriai kylantis ketvirtojoje dokumentų grupėje. Taika, kaip ir neteisybė, yra dar vienas motininis rėmas, kurį galima pasitelkti įvairiose probleminėse arenose. Nors taikos svarba buvo matoma ir ankstesniuose dokumentuose, ketvirtojoje tampa sujungiamą su „*Taikaus sugyvenimo principų*“ akcentavimu. Pastebėtina, kad šie principai pabrėžia nesikišimą į vidaus reikalus ir žt dokumentuose yra pateikiami kaip globalios žt reformos dalis:

„In addition to making progress in its own human rights protection, China also attaches importance to leading the reform of the international human rights governance system. In 1954, together with India and Burma, China proposed the Five Principles of Peaceful Coexistence: <....> the influence of the Five Principles of Peaceful Coexistence has expanded from Asia to the whole world. It has made a historic contribution to building a fairer and more reasonable international political and economic order and establishing a new type of international relations, and serves as a guide for the international governance of human rights.“⁸¹

⁸⁰ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in China's Human Rights in 2013*, p.35

⁸¹ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China“, Pekinas, 2019, p.36 <https://en.humanrights.cn/2019/09/23/22acfb4672704871aaf2653a31e9bb09.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

Apibendrinant, nacionalinės sąlygos yra viena esminių Kinijos kuriamo prognostinio rėmo idėjų. Nacionalinės sąlygos apjungia prognostiniame rėme pateikiamas idėjas per konteksto akcentavimą. Kinija pateikia nacionalines sąlygas kaip būtinas siekiant tinkamo žt įgyvendinimo. Atmetant žt universalumą nacionalinių sąlygų idėja leidžia Kinijai apsiginti nuo Vakarų kritikos bei pasiūlyti alternatyvą, o pasitelkiant taiką suteikiama patikimumo ir įtaigumo.

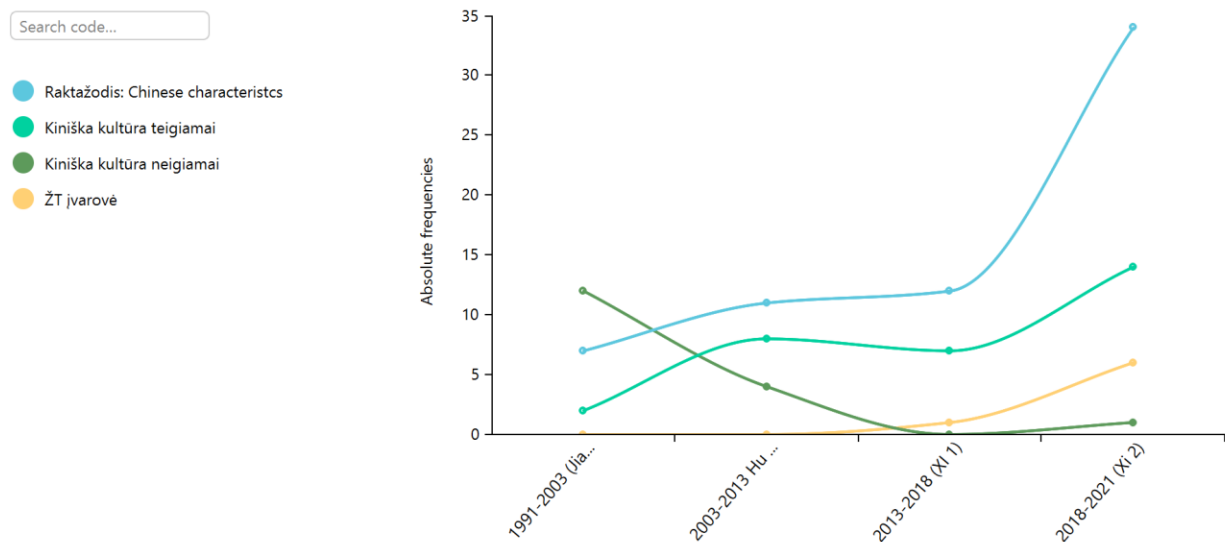
2.2.2. Kultūra

Vienas iš reliatyvaus žt prognostinio rėmo elementų yra kultūra. Pastebėtina, kad kultūra, kaip diskursyvaus ryškinimo įrankis, pabrėžiantis nacionalinių sąlygų svarbą, naudojamas ne nuo pirmos grupės. Ankstyvuosiuose dokumentuose tradicinė kultūra, istorija kur kas dažniau vaizduojama neigiamai (žr. kodą *Kiniška kultūra neigiamai*), kaip kliūtis žt plėtrai šalyje:

„Affected and restricted by natural, historical and cultural factors, and economic and social development levels, the cause of human rights in China is still facing many challenges, and there is still a long way to go before achieving the lofty goal of Chinese citizens fully enjoying human rights.”⁸²

Septintame paveikslėlyje matyti, kad nuo antrosios grupės tai pradeda keistis. Kultūros rolė dažniau vaizduojama teigiamai ir toks rėminimas nuosekliai auga (žr. kodą *Kiniška kultūra teigiamai*). Apskritai, kultūra kaip veiksnys ir kaip teisė bendrąja prasme dokumentuose minima kur kas daugiau. Dokumentuose sutinkami tokie terminai kaip tradicinė kiniška medicina, nacionalinis paveldas bei kultūrinių teisių plėtra ir apsauga. Lygiagrečiai auga ir kiniškų bruožų (kodas *Chinese characteristics*, 7 paveikslėlis) naudojimas apibūdinant šalies žt sistemą, politinę santvarką. Taigi, kiniškumo akcentavimas iškelia vietos kultūros svarbą, taip prisidedant prie reliatyvumu grįsto prognostinio rėmo kūrimo.

⁸² Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Assessment Report on the National Human Rights Action Plan of China (2009–2010)*, p. 6-7

7 paveikslėlis

Ketvirtojoje grupėje kultūra, kaip bendra vertybė, naudojama iškeliant žt įvairovės idėją (7 paveikslėlis). Šis konceptas sulygina žt su kultūra, teigiant, kad žt kaip ir civilizacijos turi būti įvairios (žr. kodą *Žt įvairovė*). Šalys turi mokytis vienos iš kitų, keistis žt idėjomis ir taip palaikyti įvairovę žt sistemoje. Taigi, iš esmės žt apibrėžimas paverčiamas itin lanksčiu, siekiama įtikinti ir įtraukti kitus veikėjus vystyti žt pagal savo nacionalines sąlygas, atsižvelgiant į savitą kultūrą taip tariamai turtinant žt kultūrinę įvairovę:

„Both history and present circumstances attest that China has opened a new path of human rights protection based on its national conditions, and increased the diversity of human civilizations.“⁸³

Didesnį svorį įgaunantis kultūros vaidmuo Kinijos žt rėminime gali būti siejamas su lygiagrečiai vykstančiais ideologiniais pokyčiais šalies viduje. Per 2016 m. partijos įkūrimo metines, Xi Jinping *„trijų pasitikėjimų“* (pasitikėjimas socialistiniu keliu, teorija ir sistema) politinį konceptą papildė kultūrinio pasitikėjimo idėja, kviečiančia aktyviau skleisti Kinijos kultūrą, suformuotą per 5 tūkst. metų (šis tarptautiniu mastu ginčijamas skaičius minimas ir 2021 m. baltojoje knygoje – galima interpretuoti, kad siekiama Kinijos kultūrą pavaizduoti dar senesne, reikšmingesne) taip auginant šalies švelniąją galią ir

⁸³ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China*, p. 4

patrauklumą⁸⁴. 2021 m. šie jau „keturi pasitikėjimai“ papildyti dar vienu principu – istoriniu pasitikėjimu, turinčiu įkvėpti semtis išminties iš Kinijos istorijos.⁸⁵ Šios idėjos yra plėtojamos toliau. Kultūrinis pasitikėjimas 2023 m. taip pat tapo Xi Jinping „*Minties apie kultūrą*“ (angl. *Xi Jinping Thought on Culture*) dalimi, taip pabrėžiant šios idėjos svarbą ir svorį vystant tolimesnius partijos planus, ideologiją⁸⁶. Kalbant apie žt įvairovės idėją minimą dokumentuose, svarbu pažymėti ir Globalią civilizacijų iniciatyvą, Xi Jinping pasiūlytą 2023 m., kuria siekiama skatinti pagarbą civilizacinei įvairovei, skirtingiems modernizacijos būdams (pasirinktiems pagal savo sąlygas) bei mainams.⁸⁷ Pastebėtinas šių idėjų panašumas su baltosiose knygose išsakytomis mintimis bei pokyčiais. Tiek analizuojant duomenis, tiek turint omenyje šias iniciatyvas, galima tikėtis, kad Kinijos diskurse kultūra ir žt reliatyvumas augs, o universalios žt bus vertinamos kaip kultūrinės įvairovės naikintojos.

2.2.3. Žt ir vidaus režimas

Vystant reliatyvumo rėmą politinė Kinijos sistema pasitelkiama kaip dar vienas diskursyvaus ryškinimo įrankis, kuriuo pabrėžiama vidaus pajėgumų svarba užtikrinant žt. Kinijos žt dokumentuose socializmas su kiniškais bruožais pristatomas kaip būtina sąlyga žt plėtrai. Per žt transformacijos strategiją, žt pateikiamos ne kaip prigimtinės teisės, bet yra sujungiamos su vidaus politika, taigi virsta politinės sistemos rezultatu ir kolektyvinės gerovės įrankiu bei praktines šalies piliečių problemas sprendžiančiu konceptu, neegzistuojančiu be kiniškos sistemos ir galiausiai be pačios KKP.

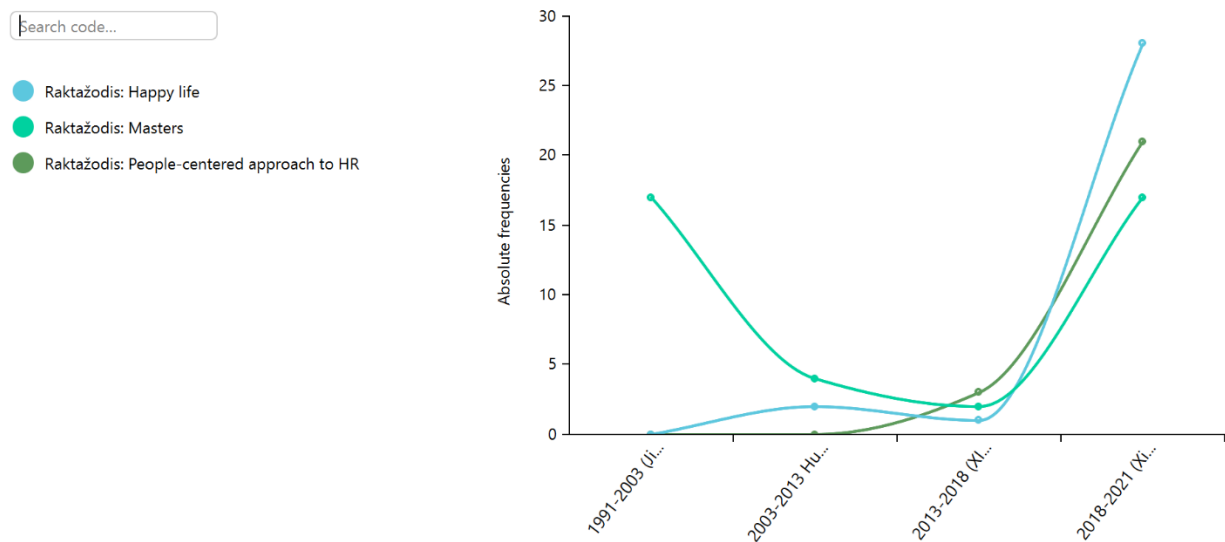
Kiniška socialistinė sistema pateikiama kaip būtina sąlyga žt vystymui Kinijoje. Socialistinės sistemos įtvirtinimas, paremtas ekonominio vystymosi idėjomis, vaizduojamas kaip pagrindas žt apsaugai, plėtrai šalyje. Pasak šio naratyvo, socializmas su kiniškais bruožais atitinka Kinijos, kaip besivystančios šalies, realybę ir nurodo į išskirtinę teisės į pragyvenimą ir vystymąsi svarbą (žr. kodą *ŽT socializmo progreso subproduktas*).

⁸⁴ Kinijos Valstybės tarybos informacijos biuras, „The Four Matters of Confidence“, SCIO, 2022, žiūrėta 2025 m. kovo 12 d., http://english.scio.gov.cn/m/featured/chinakeywords/2022-07/13/content_78321905.htm

⁸⁵ David Bandurski, „And Then There Were Five“, China Media Project, žiūrėta 2025 m. sausio 12 <https://chinamediaproject.org/2021/12/29/and-then-there-were-five/>

⁸⁶ Xinhua, „Xi Focus: Xi Jinping Thought on Culture put forward at national meeting.“, Xinhua, žiūrėta 2025 m. kovo 13 d. <https://english.news.cn/20231008/410cce50806443cda29227e6cf0f6415/c.html>

⁸⁷ Xinhua, „3 things to know about China's Global Civilization Initiative.“, Xinhua, žiūrėta 2025 m. kovo 13 d. http://english.scio.gov.cn/in-depth/2024-04/03/content_117103205.htm

8 paveikslėlis

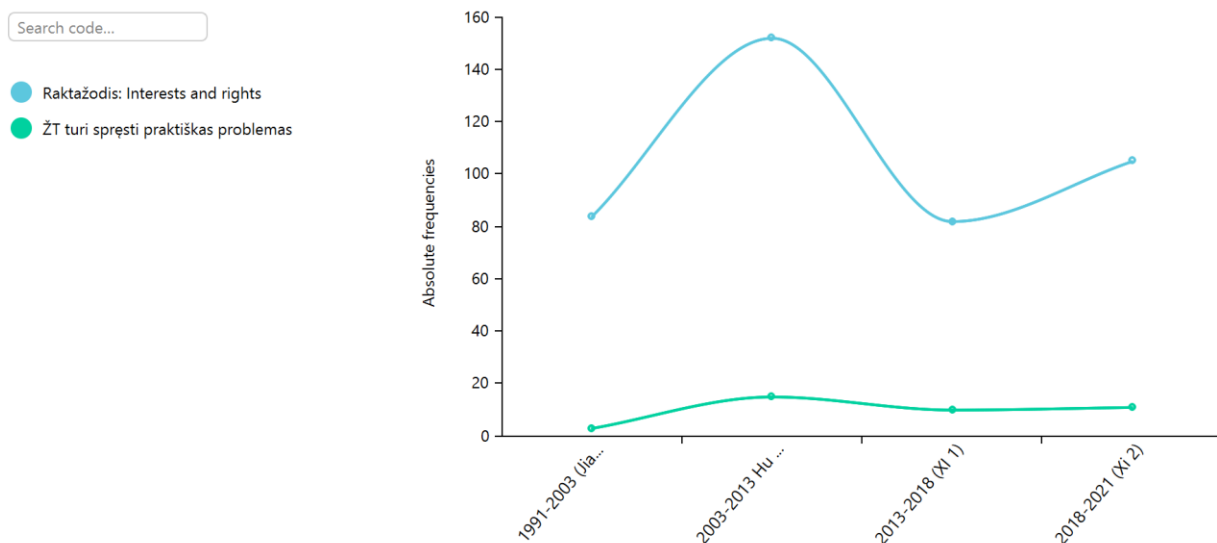
Per ideologijos ir žt gretinimą taip pat išryškėja kolektyvinis žt suvokimas. Siekiant pabrėžti socializmo ir žt ryšį ir pagrįsti tokios idėjos legitimumą dokumentuose aktyviai akcentuojamas ypatingas sistemos ir žmonių ryšys. Pasak dokumentų, kiniško socializmo centre yra žmonės, kurie dar vadinami „šalies šeimininkais“ (žr. kodą *Raktažodis: masters*). Akcentuojant žmonių rolę tarsi siekiama įtikinti, kad sistema paklūsta žmonių valiai, kuri palaiko kinišką žt modelį, atliepiantį masių gerovę, o ne individualius poreikius. Nuo trečiosios grupės dokumentuose taip pat naudojamas terminas „*I žmones orientuotas žt vystymas*“ (žr kodą *Raktažodis: people centered development*), kuris ketvirtojoje grupėje galiausiai suvedamas į šioje grupėje atsiradusią ir pagrindinę žt pavadinamą „*teise į laimingą gyvenimą*“ (8 paveikslėlis, žr. kodą *Raktažodis: Happy life*):

„*Staying committed to a people-centered philosophy of development, believing that a happy life for the people is the most important human right*“⁸⁸

Žmones pateikiant kaip kolektyvinį subjektą, žt transformuojamos į režimo įrankį masių poreikiams tenkinti. Dėl šios priežasties baltosiose knygose žt pateikiamos kaip praktinis konceptas, turintis spręsti

⁸⁸ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „Human Rights Action Plan of China (2021–2025)“, Pekinas, 2021, p.7 <https://en.humanrights.cn/2021/09/09/77946b515660492b8885f5a4f5ab386c.html> (žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.),

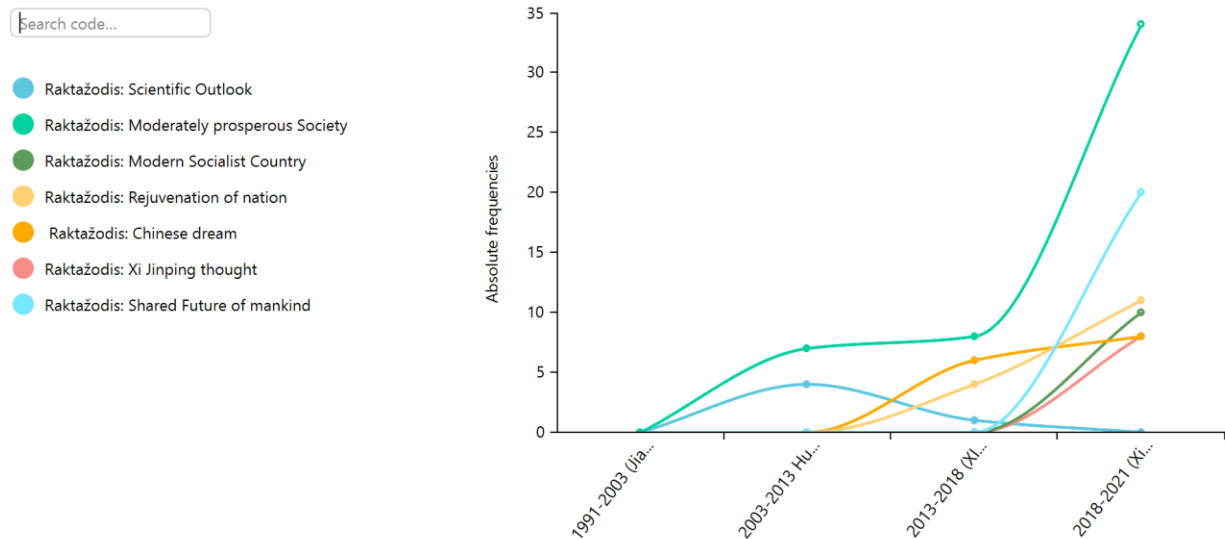
aktualiausius klausimus, problemas (žr. kodą *ŽT turi spręsti praktiškas problemas*), priešingai nei liberaliame modelyje, kuriuo akcentuojamas moralinis, o ne praktinis teisių dėmuo. Toks rėminimas laikosi stabiliai visą analizuojamą laikotarpį (paveikslėlis 9). Teisė į vystymąsi ir pragyvenimą, kultūrinės teisės, socialinės garantijos yra pateikiami kaip šių praktinių teisių, aktualių ir naudingų visiems žmonėms, pavyzdžiai. Žvelgiant lingvistiškai, teisių ir praktiškumo derinimas taip pat atsispindi per sąvokų „*teisės*“ ir „*interesai*“ naudojimą kartu ir pakaitomis (paveikslėlis 9, žr. kodą *Raktažodis: Interests and rights*).

9 paveikslėlis

Augantis ideologijos vaidmuo baltosiose knygos rodo žt priklausomybę nuo režimo. Susiejant žt su politiniais tikslais žt virsta savotišku socializmo subproduktu. Paskelbiant pagrindinius partijos planus, doktrinas, jos nugula ir žt dokumentuose, kur žt pavirsta judančiu taikiniu t.y. pažadama įgyvendinti pasiekus tam tikrą tikslą. Pavyzdžiui, Hu Jintao paskelbta „*Mokslinio vystymosi*“ idėja (angl. *Scientific Outlook on Development*), kuri fokusuojasi į tvarų ekonominį vystymąsi ir augimą, pasitelkiama jo valdymo metais išleistuose žt dokumentuose. Toje pačioje grupėje apjunginama ir žt bei „*Vidutiniškai pasiturinčios visuomenės*“ idėja, teigiant, kad žt yra sudėtinis tikslas:

„The full realization of human rights is an important goal for China in its efforts to build a moderately prosperous society in an all-round way as well as to build a harmonious society“⁸⁹

10 paveikslėlis

Žt ir ideologinių partijos tikslų bendras rėminimas tampa dar aktyvesnis Xi Jinping valdymo metais, kuomet partijos naudojami šūkiai ir doktrinos žt dokumentuose pasitelkiami itin gausiai (10 paveikslėlis). 2021 m. partijai teigiant, kad „*Vidutiniškai pasiturinčios visuomenės*“ tikslas yra įgyvendintas, žt vėl perkeliama šias iš naujo susiejant su dar vienu partijos šimtmečio planu – „*Modernia socialistine valstybe*“. Kaip ir pirmojo tikslo atveju, žt žadama užtikrinti pilniau, kuomet užsibrėžtas siekis bus pasiektas.

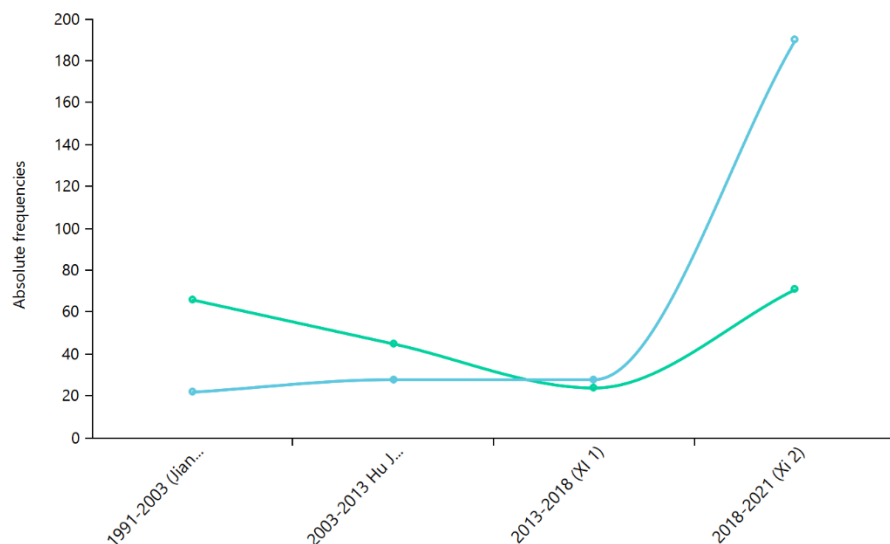
Auganti žt ir režimo sąsaja matoma ir pagal kylantį KKP raktažodžio panaudojimą (žr. kodą *Raktažodis: CPC*). Trečiojoje grupėje pagal raktažodžių panaudojimą KKP aplenkia netgi konstituciją (11 paveikslėlis), kol galiausiai ketvirtoje grupėje KKP lyderystė įvardijama kaip žt garantija⁹⁰. Pažymėtina, kad pirmojoje grupėje žt garantija buvo įvardijama pati socialistinė Kinijos sistema.

⁸⁹ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in China's Human Rights in 2009*, p. 26

⁹⁰ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *The Communist Party of China and Human Rights*, p. 37

Search code...

- Raktažodis CPC
- Raktažodis: constitution

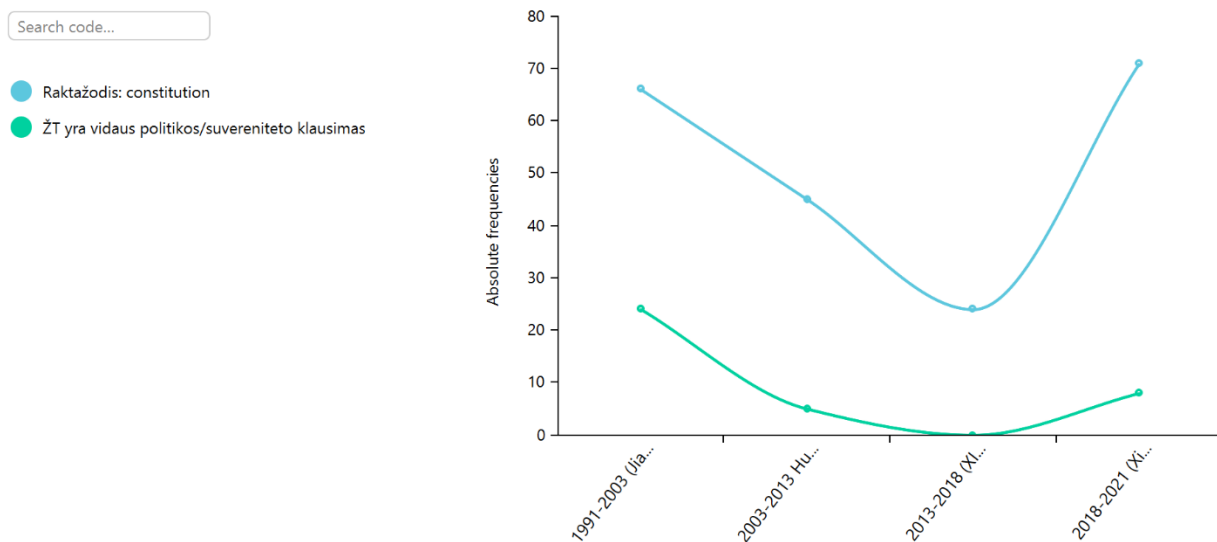
11 paveikslėlis

Kinija, akcentuodama socializmo ir KKP svarbą užtikrinant žt, sustiprina prognostinio rėmo teisėtumą, teigdama, kad šalies politinė sistema iš prigimties saugo teises per vystymąsi, kolektyvinę gerovę ir taip atitinka šalies realybę. Siejant teises su socialistinėmis vertybėmis, žt pateikiamos ne kaip apsaugančios žmones nuo valstybės, bet kaip valstybės piliečiams suteikiami privalumai. Toks rėminimas atlieka svarbią funkciją prognoziniam rėme – padeda legitimuoti kinišką žt modelį, pabrėžiant, kad teisės yra ne prigimtinės, o kyla iš vidaus politinės sistemos. Nors socializmo ir KKP akcentavimas žt klausimu nėra universaliai pritaikomas ir, tikėtina, nesukuria stipraus rezonanso tarptautinėje erdvėje, šie elementai veikia kaip diskursinis įtvirtinimo įrankis, skirtas sustiprinti bendro kiniško žt rėmo teisėtumą, kuriuo siekiama žt transformuoti į vidaus klausimą.

2.2.4. Konstitucija

Siekdama transformuoti žt sampratą į vidaus politikos klausimą, Kinija nuosekliai pasitelkia nuorodas į nacionalinę konstituciją. Konstitucija dokumentuose minima itin dažnai – vien 66 kartus pirmojoje ir net 71 kartą ketvirtojoje dokumentų grupėje (žr. kodą *Raktažodis: constitution*). Taip pabrėžiama nacionalinės teisės, kaip žt užtikrinimo mechanizmo, svarba.

Pasak kodavimo duomenų, nuorodos į konstituciją juda panašiai kaip ir žt vidaus klausimo akcentavimas. Kiek pasmukęs antroje bei trečioje grupėje „konstitucijos“ naudojimas vėl stipriai kyla ketvirtojoje, pralenkdamas net pirmąją dokumentų grupę (12 paveikslėlis). Nuolatinis konstitucijos akcentavimas išryškina žt ir šalies režimo, vidaus pajėgumų svarbą ir veikia kaip teisinis įrankis, transformuojant žt į vidaus klausimą.

12 paveikslėlis

Konstitucija nuo pat pirmosios baltosios knygos yra naudojama pabrėžti valstybės efektyvumą apsaugant politines, socioekonomines, kultūrinės teises, bei yra itin dažnai minima kartu su teisinės sistemos vystymu ir gerinimu, turinčiu padėti efektyviau užtikrinti žt (žr. kodą *Raktažodis: constitution*). Faktiškai žt gerbimas į Kinijos konstituciją buvo įtrauktas su 2004 m. konstituciniais pakeitimais. Įprastai, šis pokytis vertinamas kaip savotiškas gynybinis ėjimas, siekiant efektyviau socializuotis į tarptautinę bendruomenę, tačiau analizuojant dokumentus galima pastebėti ir dar vieną reikšmingą priežastį – žt įtvirtinimas konstitucijoje leidžia atmesti tarptautinę teisę, pateikiant nacionalinę, kaip pakankamą užtikrinant žt.

Nuo antrosios dokumentų grupės, kuomet žt įtraukiamos į konstituciją, pradeda silpnėti ryšys su Visuotine ŽT deklaracija. Pirmojoje grupėje JT ŽT Deklaracija yra giriama už progresyvumą, remiamasi joje nurodytomis teisėmis, tačiau vėliau JT ŽT Deklaracija nei karto nebėra minima pati savaime, visuomet lydimas nuorodų į Kinijos konstituciją, pavyzdžiui, pabrėžiant, kad konstitucija gerbia ir seka JT ŽT

Deklaracijos dvasią (žr. kodą *Raktažodis: Universal Declaration of HR*). Be to, Deklaracija yra pasitelkiama vis rečiau, kol galiausiai, ketvirtojoje grupėje pati Kinijos konstitucija įvardijama kaip žt deklaracija, taip simboliškai pakeičiant tarptautinį norminį pagrindą vidiniu:

„That the state respects and protects human rights has been established as an important principle of the Constitution of the PRC. The Constitution is the fundamental law of a country, making it a declaration of human rights protection.”⁹¹

Tokia pozicija, pabrėžianti vidaus pajėgumų svarbą užtikrinant žt atspindi ir per tai, kad JT Chartija visą dokumentų analizės laikotarpį (1991–2021 m.) minima dažniau nei Visuotinė ŽT Deklaracija (atitinkamai 17 ir 13 kartų) (žr. kodą *Raktažodis: Charter of United Nations*). Kadangi Chartija įtvirtina valstybių suverenumą ir nesikišimo principą, tai atspindi Kinijos siekį pagrįsti žt per vidinius pajėgumus, nesikišimo principą, o ne per tarptautinį spaudimą ar priežiūrą.

Taigi, nacionalinė teisė dokumentuose pasitelkiama išryškinti žt ir vidaus pajėgumų ryšį bei atmesti tarptautinės žt principus. Žt įteisinimas konstitucijoje žymi momentą, kuriuo JT ŽT Deklaracija dokumentuose pasitelkiama vis rečiau ir galiausiai tampa simboliškai pakeičiama pačia konstitucija. Visa tai prisideda prie platesnio siekio transformuoti žt į vidaus klausimą.

2.2.5. *Globalus žt valdymas*

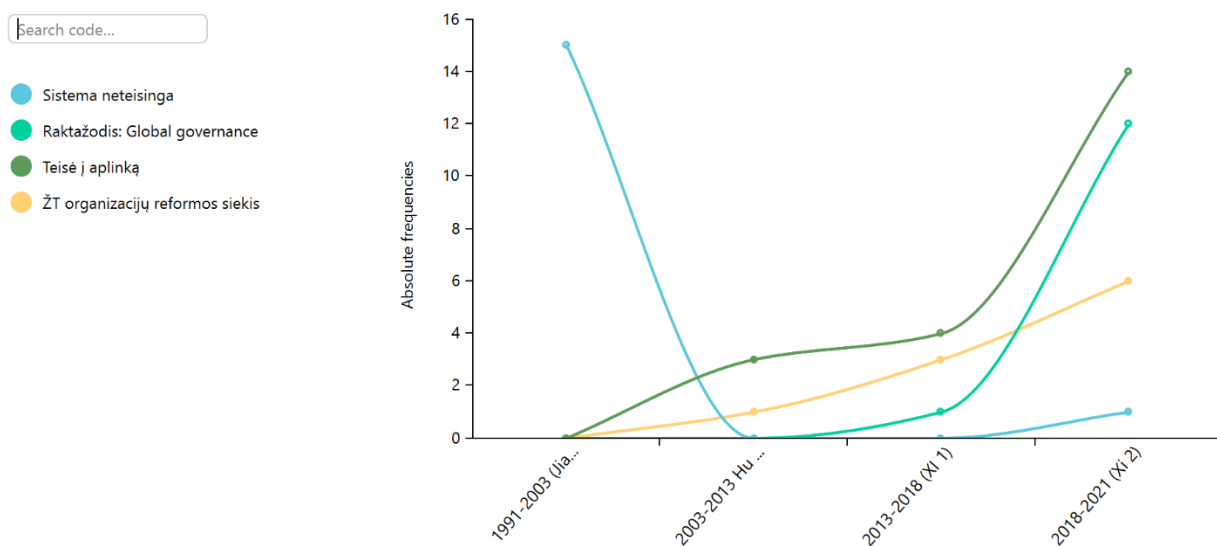
Vertinant duomenis galima pastebėti augantį Kinijos žt rėminimo globalumą. Pati sąvoka „*globalus valdymas*“ (žr. kodą *Raktažodis: Global Governance*) Kinijos dokumentuose tampa naudojama tik nuo trečiosios grupės, kurioje atsiranda ir JT žt valdymo reformos idėja (13 paveikslėlis). Taip pat, rėmą plečia ir į dokumentus įtraukta klimato kaitos darbotvarkė, globalios sveikatos priežiūros idėja, pavadintą „*Sveikatos šilko keliu*“⁹², ir jau minėta globali kova su skurdu. Visa tai veikia kaip rėmų praplėtimas, kadangi į diskursą įtraukia naujas idėjas. Savo ruožtu, tai leidžia išplėsti rėmais aprėpiamų problemų lauką, o tai didina rezonanso sukūrimo šansus.

JT reformos idėja susikristalizuoja trečiojoje dokumentų grupėje. Tryliktame paveikslėlyje matomas nedidelis pakilimas ir antrojoje grupėje, tačiau tuo metu dar tik užsiminama apie JT žt organų

⁹¹ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in Human Rights over the 40 Years of Reform*, p.4,

⁹² Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Human Rights Action Plan of China (2021–2025)*, p.43

stiprinimą ir Kinijos įsitraukimą į šį procesą. Tuo tarpu trečiojoje jau kalbama apie reformą, kuria siekiama pakeisti JT žt sutarčių priežiūros komitetų valdymą (šie organai, sudaryti iš nepriklausomų ekspertų, stebi kaip laikomasi įsipareigojimų, analizuoja ataskaitas, tiria nusiskundimus) (žr. kodą *ŽT organizacijų reformų siekis*). Ketvirtojoje grupėje taip pat grąžinamas neteisingumo, kuriuo atkreipiamas dėmesys į žt politizavimą, taip siekiant sukurti didesnę aktualumą JT reformai⁹³. Akcentuojant reformos legitimumą ji įvardijama kaip prisidėsianti prie teisingo, racionalaus ir įtraukaus žt režimo besivystančių šalių atžvilgiu.

13 paveikslėlis

Kiti argumentai plečiantys Kinijos žt rėmą yra globalios sveikatos apsaugos, teisės į aplinką įtraukimas į žt diskursą (žr. kodą *Teisė į aplinką*). Teisė į aplinką pirmą kartą aiškiai išreiškiama 2009 m. Kinijos žt dokumentuose ir yra nuosekliai įtraukiama į socioekonominių teisių skyrių⁹⁴. Nuo to meto atsiranda ryškios, pastovios nuorodos į ekologiją, aplinkos apsaugą visuose dokumentuose. Ši teisė, atspindinti kolektyvinius poreikius, apibūdinama kaip harmoningo vystymosi dalis ir yra sujungiama su klimato kaita. Laikui bėgant dokumentuose ši idėja yra vystoma vis plačiau, įtraukiant į daugumą baltųjų knygų ir visus nacionalinius planus.

Siekdama sustiprinti savo, kaip rėmų kūrėjos įvaizdį, Kinija pažymi savo pasiekimus aplinkos apsaugos srityje. Atkreipiamas dėmesys į Kinijos dalyvavimą JT Klimato kaitos konferencijose ir bendrame

⁹³ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *The Communist Party of China and Human Rights Protection: A 100-Year Quest*, p.10

⁹⁴ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *National Human Rights Action Plan of China (2009–2010)*, p.12

globaliame klimato kaitos valdyme bei pažymimas teigiamas šalies indėlis bei vidaus pajėgumų vystymas, progresas saugant aplinką Kinijoje. Pažymėtina, kad net aplinkos apsaugos klausimu iškeliamas alternatyvus Kinijos modelis. Dokumentuose minimas „*ekologinis progresas su kiniškais bruožais*“⁹⁵ bei „*eko-civilizacija*“⁹⁶, kuri yra viena iš Xi Jinping filosofijos idėjų.⁹⁷

Globalios sveikatos apsaugos idėja išryškėja po Covid-19 sukeltos sveikatos krizės. Sveikata, kaip Kinijos piliečiams suteikiama teisė, buvo aktuali visą dokumentų analizės laikotarpį, tačiau pirmą kartą, kaip globalus siekis įvardijama 2021 m. progreso dokumente, kuriame pažymi Kinijos indėlį bendradarbiaujant su kitomis šalimis Covid-19 akivaizdoje. Ši idėja toliau vystoma ir paskutiniame Nacionaliajame plane (2021–2025), kur kalbama apie siekį sukurti „*Sveikatos šilko kelią*“, kuris būtų vykdomas per Afrikos-Kinijos bendradarbiavimo formatą. Šia iniciatyva siekiama didinti šio žemyno šalių atsparumą infekcinių ligų plitimui. Be to, pažymima, kad tam bus naudojama ir tradicinė kiniška medicina:

*„China will proactively respond to public health emergencies, and support the World Health Organization in its due role in global anti-epidemic cooperation. It will strengthen health cooperation (including traditional Chinese medicine) under the Belt and Road Initiative to build a health silk road. It will implement the China-Africa public health plan to handle the challenge of emerging infectious diseases, and help Africa to establish a prevention, control and relief system“*⁹⁸.

Taigi, aplinkos ir sveikatos apsauga veikia kaip prognostinio rėmo praplėtimas, kadangi įtraukiamos naujos problemos, kurios, be kita to, taip pat yra aktualios pasauliui ir, išskirtinai, besivystančioms šalims. Toks sprendimas leidžia palaikyti Kinijos žt modelio aktualumą besikeičiant pasaulinei situacijai, vykstant krizėms bei augant pačios Kinijos pajėgumams.

Apibendrinant visą prognostinį rėmą, galima teigti, kad reliatyvumas, grįstas nacionalinėmis sąlygomis, apjungia šio rėmo idėjas tarpusavyje. Nacionalinių sąlygų ir vidaus režimo svarba, kuri dokumentuose tampa vis aktyviau pasitelkiama sukuriant žt priklausomybę nuo politinės sistemos ir yra naudojama atmetant žt universalumą. Tuo tarpu tarptautinė teisė praranda svorį ir yra simboliškai pakeičiama

⁹⁵ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Progress in China's Human Rights in 2014*, p.31

⁹⁶ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, *Moderate Prosperity in All Respects: Another Milestone Achieved in China's Human Rights*, p. 6

⁹⁷ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „Xi Jinping on building eco-civilization“, SCIO, žiūrėta 2025 m. balandžio 8 d., http://english.scio.gov.cn/m/topnews/2021-08/13/content_77690677.htm

⁹⁸ Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Human Rights Action Plan of China (2021–2025)*“, Pekinas, 2021, p.43, <https://en.humanrights.cn/2021/09/09/77946b515660492b8885f5a4f5ab386c.html> (žiūrėta 2025 m. vasario 22 d.),

konstitucija. Pastebėtina, kad prognostiniame rėme auga taikos siekio akcentavimas, kuris koreliuoja su vis globalesniu žt rėminimu. Tai nurodo į augančią Kinijos galią formuojant idėjas žt probleminėje arenoje. Ilgesnėje perspektyvoje, nesulaukiant pasipriešinimo iš kitų centrinių rėmų kūrėjų, Kinijos teikiama alternatyva gali tapti norma, kuri transformuotų dominuojantį žt rėminimą iš grįstos tarptautine teise ir kolektyvine atsakomybe į grįstą lanksčiais principais.

3. Rezultatų vertinimas per normų prieštaravimo prizmę

Normų prieštaravimo teorija siekia paaiškinti kaip normos yra paveikiamos per jų ginčijimą. Pasak šios konstruktyvistinės teorijos, normos nėra stabilios, taigi jas įmanoma pakeisti per ginčijimą ar interpretaciją.⁹⁹ Ginčijama gali būti tiek normų validumas, tiek/arba (ir) taikymas bei interpretacija. Pastarieji yra mažiau pavojingi normų stabilumui, kadangi pačią normą iš esmės pripažįsta, tuo tarpu kai validumas kvestionuoja pačios teisės egzistavimo legitimumą.¹⁰⁰ Analizėje tiesioginis žt kaip fundamentalios normos atmetimas nebuvo pastebėtas, tačiau atskleistas stabilus ir ilgalaikis taikymo bei interpretacinis prieštaravimas.

Kinijos žt dokumentuose pastebėtas vidinis normų prieštaravimas, t.y. kvestionuojamas taikymas, interpretacijos. Kinija taip ginčija tiek organizacinius tiek reguliacinius žt principus. Vienas iš ryškiausiai ginčijamų organizacinių principų – žt universalumas. Dokumentuose universalumas ginčijamas per propaguojamą žt režimo reliatyvumą, kuriuo pabrėžiama nacionalinių sąlygų svarba, pasitelkiama žt įvairovės idėja, taip siekiant transformuoti žt į vidaus klausimą. Kalbant apie reguliacinius principus ir jų ginčijimą, pažymėtina JT reformos idėja bei akcentuojama nacionalinės teisės svarba užtikrinant žt. Tiek universalumo, kaip organizacinės normos atmetimas, tiek tarptautinei teisei, kaip reguliacinei normai, metamas iššūkis rodo, kad nors žt fundamentaliai neatmetamos, bet yra ginčijamos per papildomas normas¹⁰¹, kurios įtvirtina pačią žt normą. Taigi toks prieštaravimas kelia didelį pavojų visam normos stabilumui.

⁹⁹ Zähringer, 5

¹⁰⁰ *Ibid*, 7

¹⁰¹ Wiener, *A Theory of Contestation*, 12-13

Žt interpretacijos ginčijamos ir per „*konceptualinį normų praskiedimą*“¹⁰² ir „*liberalią mimikriją*“¹⁰³. Dokumentuose konceptualinis normų praskiedimas pasireiškia, kai žt režimas palaikomas, tačiau prieštaraujant normų taikymui normos turinys tampa itin miglotas. Tuo tarpu liberali mimikrija perima tam tikrą normą, tačiau suteikia jai neliberalų turinį. Malin Oud kaip praskiedimo pavyzdį pateikia Kinijos naudojamas itin plačią reikšmę turinčias sąvokas kaip „*teisė į pragyvenimą*“, „*teisė į harmoniją*“, „*teisė į laimingą gyvenimą*“, „*bendro likimo bendruomenė*“.¹⁰⁴ Analizuotuose dokumentuose visos šios idėjos taip pat pastebėtos. Greta šių pavyzdžių galima pateikti ir pačių „*teisių*“ apibrėžimo skiedimą. Dokumentuose itin stabiliai sulyginamos sąvokos „*teisės*“ ir „*interesai*“. Kadangi interesai įprastai priklauso nuo tam tikrų situacijų ir neretai keičiasi, teisių pasitelkimas tekste kartu taip pat paverčia jas lanksčiu, lengvai keičiamu konceptu. Tai sustiprina dokumentuose matomas teisių, kaip praktiško koncepto, naudojimas, kuomet per vidaus politikos rėmą žt transformuojamos į praktines žmonių problemas atliepiančią idėją.

Tuo tarpu dokumentuose pastebėtas „*liberalios mimikrijos*“ pavyzdžių – universalumo ir nacionalinių sąlygų gretinimas, taip pakeičiant universalumo reikšmę iš reiškiančios globalumą pasauliniu mastu į universalumą šalies viduje. Prie mimikrijos taip pat galima priskirti ir bendrą dokumentuose matomą žt rėminimą per vidaus pajėgumų prizmę. Taip atmetamas prigimtinis, teisinis žt pagrindas, kuris yra paverčiamas vidaus režimo klausimu ir teisės yra pateikiamos kaip suteikiamos, o ne turimos iš prigimties. Tiek konceptualinis praskiedimas, tiek liberali mimikrija tiesiogiai žt neatmeta, tačiau itin subtiliai ginčija normų reikšmes, siekiant normas pakeisti iš vidaus.

Kaip vieną iš pavojingiausių ginčijimo priemonių Bettiza ir Lewis pateikia „*civilizacinę esencializaciją*“, kuri, pasak šių autorių, įprastai prieštarauja žt, kaip fundamentalios normos, validumui¹⁰⁵. Kinijos dokumentuose pastebėta auganti kultūros rolė su itin stipriais šuoliais paskutinėje dokumentų grupėje, kur stipriai pakyla kiniškų savybių akcentavimas bei atsiranda žt kultūros įvairovės idėja, kuri taip pat atmeta žt universalumą. Kadangi minėtas žt įvairovės klausimas dar nėra itin plačiai išvystytas, kol kas sudėtinga įvertinti, ar Kinijos atveju, tai bus pasitelkiama pilnu pajėgumu siekiant ginčyti patį žt validumą. Šiuo metu tai yra panašiau į taikymo prieštaravimą, nukreiptą į teisių universalumą, tačiau turint omenyje šalies viduje vykstančius pokyčius, tikėtina, kad kultūros rolė toliau augs, o kartu didės ir prieštaravimo intensyvumas.

¹⁰² Oud., 88

¹⁰³ Bettiza ir Lewis, 9

¹⁰⁴ Oud., 88

¹⁰⁵ Bettiza ir Lewis, 10

Nors prieštaravimas taikymui yra ne toks pavojingas normų stabilumui, kaip prieštaravimas validumui, tačiau kuomet tai daroma stabiliai ir ilgą laiką, tai gali turėti didelę įtaką¹⁰⁶. Kaip pažymi Malin Oud, Kinija, formuodama žt diskursą siekia plėtoti produktyviąją galią¹⁰⁷, kurią galima lyginti su normų kūrimu, tačiau vis dar remiasi priverstine galia. Baltosiose žt knygose matoma, kad Kinija pasitelkia palaikymą iš besivystančių šalių siekiant sukurti rėmų legitimumo įvaizdį. Net jeigu Kiniją palaikančios šalys tai daro iš paskaičiavimo, įvairi ir gausi rėmėjų grupė yra itin svarbi tiek įtvirtinant, tiek prieštaraujant normoms¹⁰⁸. Nepaisant to, yra ir tam tikrų Kinijos, kaip antreprenerės, galią ribojančių veiksnių. Kinija į žt diskursą įsijungė kur kas vėliau nei kitos didžiosios šalys, o jos įvaizdis yra sukompromituotas dėl itin garsiai aidinčių kaltinimų dėl žt pažeidimų.

Dabartinė tarptautinė situacija, kuomet pagrindinis žt veikėjas atsiriboja nuo žt režimo, sukuria itin palankų galimybių lauką Kinijai, kuri nesulaukusi pasipriešinimo galės sėkmingai plėtoti ir įtvirtinti savitas žt interpretacijas, prisidėsiančias prie vidinio žt režimo byrėjimo, normų pakeitimo. Grįžtantis suvereniteto, reliatyvumo, kultūros akcentavimas yra vienas iš ženklų, galinčių vesti prie aktyvesnio žt kaip fundamentalios normos pakeitimo. Tai taip pat atskleidžia Kinijos vis aktyviau ginčijamos papildomos žt normos (organizaciniai ir reguliaciniai principai). Abiejų tipų papildomų normų ginčijimas yra itin pavojingas fundamentaliai normai ir signalizuoja apie aktyvėjančias pastangas normą pakeisti. Normų teorijos akademikai pažymi, kad prieštaravimas, grįstas siekiu geriau suprasti, išgryninti normos turinį, gali vesti prie normų stiprinimo¹⁰⁹, tačiau Kinijos atveju tai yra ginčijimas, kuriuo žt reikšmės yra silpninamos siekiant jas paversti naudingesnėmis vidaus režimui. Jeigu Kinijos iškeltos idėjos taps naudojamos žt validumo kvestionavimui, tuomet tai bus aiškus signalas, nurodantis apie Kinijos siekį nuversti egzistuojantį žt režimą. Atliktos analizės duomenys rodo, kad kol kas Kinija nesiekia ginčyti žt kaip fundamentalios normos. Nepaisant to, proaktyvus interpretacinis veikimas veda prie palaipsninio žt pakeitimo iš vidaus.

IŠVADOS

Šiame darbe buvo analizuojama, kaip Kinija formuoja žt diskursą savo baltosiose knygose ir kaip tai prisideda prie normų prieštaravimo tarptautinėje sistemoje. Tyrimo metu remtasi rėminimo (Snow ir

¹⁰⁶ Lesch, Zimmermann ir Deitelhoff, 4

¹⁰⁷ Oud, 85

¹⁰⁸ Zähringer, 5-6

¹⁰⁹ Deitelhoff ir Zimmermann, *Things We Lost in the Fire*, 57

Benford) bei normų prieštaravimo teorijomis, kurios leido atskleisti tiek komunikacinius, tiek struktūrinius Kinijos veikimo mechanizmus. Rėminimo teorijos lygmenyje daugiausia dėmesio buvo skirta dviem kolektyviniams žt rėmams – diagnozuojančiam ir prognostiniam.

Išanalizavus dokumentus galima teigti, kad Kinijos diagnozuojantis rėmas yra paremtas nesąžiningumo ir besivystančios šalies naratyvais. Nesąžiningumas nurodo į galios politika grįstos žt sistemos problematiką – sistema vaizduojama kaip selektyvi, politiškai angažuota ir neteisinga besivystančių šalių atžvilgiu. Suvereniteto akcentavimas įtraukiamas į diskursą iškeliant nesikišimo į vidaus reikalus idėją taip atmetant liberalų žt modelį, kaip keliantį grėsmę silpnesnėms šalims. Antrasis naratyvas – Kinijos, kaip besivystančios šalies naratyvas, leidžia sugretinti jos ir kitų besivystančių šalių patirtis, vertybes ir taip sukurti rezonansą. Siekiant išlaikyti šio rėmo stabilumą, pasitelkiamas skurdo akcentavimas, kuris leidžia palaikyti Kinijos, kaip besivystančios šalies statusą augant jos galiai ir galiausiai veikia kaip rėmo praplėtimas, išplečiant kovą su skurdu globaliai.

Prognostiniame rėme kuriama alternatyvi žt vizija, pagrįsta reliatyvumo principu, kuriuo žt siekiama transformuoti į vidaus klausimą. Kuriant šį rėmą iškeliami nacionalinių sąlygų, kultūros, konstitucijos ir partinės vadovybės svarba. Siekiant sukurti rezonansą kolektyviniu (diagnozuojantis ir prognostinis) žt rėmu stengiamasi sukurti rėmų lankstumą įtraukiant globalias iniciatyvas kaip JT reforma, iškeliant žt įvairovės idėją, teisę į aplinką ir globalią sveikatos apsaugą. Be to, siekiant rezonanso „*kiniškas modelis*“ vis aktyviau siejamas su visiems svarbia vertybe – taika. Visa tai atspindi Kinijos augančią galią probleminėje žt arenoje.

Šie rėmai nėra vien retoriniai – jie veikia kaip interpretaciniai įrankiai, leidžiantys Kinijai delegituoti žt normas ne tiesiogiai atmetant jų validumą, bet subtiliai jas transformuojant per taikymo bei interpretacinį prieštaravimą. Kinija nuosekliai ir atsargiai kuria savo žt modelį, kuris per organizacines, reguliacines normas bei interpretacijas keičia žt supratimą. Nepaisant to, kad žt validumas nėra atmetamas, toks ginčijimas neturėtų būti interpretuojamas kaip mažiau pavojingas, ypač turint omenyje Kinijos gebėjimą įtraukti besivystančias šalis į savo žt rėmus. Įvairus ir gausus palaikymas yra itin reikšmingas siekiant ginčyti normas.

Šį magistrinį darbą limituojantys veiksniai yra interpretacinis tekstų kodavimas (išskyrus raktažodžius), apsiribojimas diskurso analize, neįvertinant faktinio rezonanso sukūrimo ir realaus jų įgyvendinimo. Dėl laiko stokos darbe neskirta dėmesio kitoms su žt susijusioms temoms, esančioms baltuosiuose dokumentuose, kaip, pavyzdžiui, technologijų ir žt ryšys. Tyrime taip pat nepastebėta motyvacinių rėmų, kurie yra svarbūs skatinant veikėjus imtis konkrečių veiksmų. Šie rėmai galėtų būti

lengviau identifikuojami ir tiriama politikų kalbose. Taip pat pažymėtina, kad tirta tik dalis baltųjų knygų, neįtraukiant teminių dokumentų grupės, kuri galėtų būti analizuojama ateities tyrimuose.

Pasaulyje augant nelygybei bei vykstant klimato kaitai, nuo kurios pirmiausia kenčia besivystančios šalys, Kinijos žt rėminimas, kuriuo teikiamas prioritetas socioekonominėms teisėms, besivystančių šalių problemoms, potencialiai taps dar patrauklesnis, o tai sustiprins Kinijos kaip normų kūrėjos vaidmenį. Itin palankų galimybių lauką taip pat sukuria pastaraisiais metais fiksuojamas demokratijų silpnėjimas, JAV kaip žt gynėjos atsitraukimas bei pasaulyje augantis nacionalizmas, kuris, tikėtina, suteiks papildomą postūmį žt normų prieštaravimui, pasitelkiant kultūrų, suvereniteto idėjas. Taigi, nepaisant to, kad Kinija tiesiogiai neprieštaruoja žt, pastovus ir itin intensyvus taikymo ir interpretacinis normų ginčijimas ilgojoje perspektyvoje yra lygiai tiek pat pavojingas kaip ir validumo ginčijimas, ypač turint omenyje susiklosčiusį itin palankų galimybių lauką. Nors Kinija formaliai lieka dominuojančios žt sistemos rėmuose, jos diskursyvinės pastangos transformuoti žt prasmę ir struktūrą leidžia ją matyti kaip aktyvią normų kūrėją, kurios veikla gali lemti ilgalaikius pokyčius globaliame žt režime.

Priedai

Priedas 1

Dokumentų sistema

Document System
Documents
1991-2003 (Jiang Zemin)
Progress in China's Human Rights Cause in 2000
Progress in China's Human Rights Cause in 1996_1997
The Progress of Human Rights in China_1995
Fifty Years of Progress in China's Human Rights_2000
Progress in China's Human Rights Cause in 1998_1999
Human Rights in China_1991
2003-2013 Hu Jintao
China's Progress in Human Rights 2003
China's Progress in Human Rights 2003_2004
Assessment Report on the National Human Rights Action Plan of China (2009-2010)
Progress in China's Human Rights in 2012_2013
National Human Rights Action Plan of China (2009-2010)
Progress in China's Human Rights in 2009_2010
National Human Rights Action Plan of China (2012-2015)
2013-2018 (XI 1)
National Human Rights Action Plan of China (2016-2020)
Progress in China's Human Rights in 2014_2015
Progress in China's Human Rights in 2013_2014
Evaluation Report National Human Rights Action Plan of China (2016-2020)
Assessment Report on the Implementation of the National Human Rights Action Plan of China (2012-2015)
2018-2021 (Xi 2)
Human Rights Action Plan of China (2021-2025)
Progress in Human Rights over the 40 Years of Reform and Opening Up_2018
Seeking Happiness for People 70 Years of Progress on Human Rights in China_2019
Moderate Prosperity in All Respects Another Milestone Achieved in China's Human Rights_2021
The Communist Party of China and Human Rights Protection -- A 100-Year Quest_2021

Priedas 2

Kodų sistema

Code System	Frequency
Code System	2284
Raktažodis: Universal principles, principle of universality	12
Raktažodis: Universal human rights	3
ŽT - vidaus klausimas	0
ŽT reliatyvumas	0
Raktažodis: Chinese characteristics	64
Kultūra	0
ŽT įvarovė	7
Kiniška kultūra teigiamai	31
Kiniška kultūra neigiamai	17
ŽT priklauso nuo nacionalinių sąlygų	78
ŽT socializmo progreso subproduktas	75
ŽT turi spręsti praktiškas problemas	39
Raktažodis: Interests and rights	423
Raktažodis: Happy life	31
Raktažodis CPC	268
Raktažodis: Masters	40
Partijos planai/šūkiai	0
Raktažodis: People-centered approach to HR	24
Raktažodis: Scientific Outlook	5
Raktažodis: Moderately prosperous Society	49
Raktažodis: Modern Socialist Country	10
Raktažodis: Rejuvenation of nation	15
Raktažodis: Chinese dream	14

Raktažodis: Xi Jinping thought	8
Raktažodis: Shared Future of mankind	20
ŽT yra vidaus politikos/suvereniteto klausimas	37
Raktažodis: peaceful coexistence	10
Raktažodis: Charter of the United Nations	17
Raktažodis: Universal declaration of HR	13
Raktažodis: constitution	206
ŽT - galios politika	0
Sistema neteisinga	16
Kinija siekia teisingo ŽT režimo	47
Teisė į aplinką	21
Sveikata visiems	2
Raktažodis: Global governance	13
Raktažodis: Peace	55
Kinija padeda besivystančioms šalims	35
ŽT organizacijų reformos siekis	10
Kinija - besivystanti šalis	66
Raktažodis: Right to development, subsistence	161
Raktažodis: Poverty	342

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Naudota literatūra:

1. Bandurski, David „And Then There Were Five“, China Media Project, žiūrėta 2025 m. sausio 12 d. <https://chinamediaproject.org/2021/12/29/and-then-there-were-five/>
2. Benford, Robert D ir David A Snow. „Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment.” *Annual Review of Sociology* 26 (2000), 611–639. <http://www.jstor.org/stable/223459>
3. Bettiza, Gregorio ir David Lewis. „Authoritarian Powers and Norm Contestation in the Liberal International Order: Theorizing the Power Politics of Ideas and Identity.” *Journal of Global Security Studies* 5 (2020), 559–577, <https://doi.org/10.1093/jogss/ogz075>
4. Brady, Anne-Marie „China’s Foreign Propaganda Machine“, Wilson Center, žiūrėta 2025 sausio 20 d. <https://www.wilsoncenter.org/article/chinas-foreign-propaganda-machine>
5. Bush, Richard, „30 years after Tiananmen Square, a look back on Congress’ forceful response“, Brookings, žiūrėta 2025 m. gegužės 16d., <https://www.brookings.edu/articles/30-years-after-tiananmen-square-a-look-back-on-congress-forceful-response/>
6. C. Chen, Titus ir C. Hsu. „China’s Human Rights Foreign Policy in the Xi Jinping Era: Normative Revisionism Shrouded in Discursive Moderation.” *The British Journal of Politics and International Relations* 23 (2021), 228–247 <https://doi.org/10.1177/1369148120957611>.
7. Chen, Titus C. „A Flamboyant Mandarin in a Declining Liberal Order: China's Revisionist Agenda in Global Human Rights Institutions“ (2019), <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3403037>

8. Deitelhoff, Nicole ir Zimmermann, Lisbeth „Things We Lost in the Fire: How Different Types of Contestation Affect the Robustness of International Norms“, *International Studies Review*, 22 (2018): 51-75 doi: 10.1093/isr/viy08057-58
9. Entman, Robert M. „Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm.“ *Journal of Communication* 43 (1993) 51–58 <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>.
10. Snow, D. A., Vliegenthart, R., & Ketelaars, P. „The framing perspective on social movements: Its conceptual roots and architecture“, kn. *The Wiley Blackwell Companion to Social Movements*, sud. D. A. Snow, S. A. Soule, H. Kriesi, & H. J. McCammon,. (Wiley Blackwell), 392-410 <https://doi.org/10.1002/9781119168577.ch22>
11. Foot, Rosemary „Positioning Human Rights in China-U.S. relations“, kn. *Reclaiming Human Rights in a Changing World Order*, sud. Christopher Sabatini (Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2023), 31-49 <http://www.jstor.org/stable/10.7864/jj.10354688>
12. Hallahan, Kirk „Seven Models of Framing: Implications for Public Relations“ *Journal of public relations research*, 11(1999), 206-207, https://doi.org/10.1207/s1532754xjpr1103_02
13. Hoon, Chang. „Revisiting the Asian Values Argument Used by Asian Political Leaders and Its Validity.“ *The Indonesian Quarterly* 32 (2004) https://ink.library.smu.edu.sg/soss_research/833
14. Yang, Yi Edward. „China’s Strategic Narratives in Global Governance Reform under Xi Jinping.“ *Journal of Contemporary China* 30 (2020), 299–313, <https://doi.org/10.1080/10670564.2020.179090>
15. Kinzelbach, Katrin. „An Analysis of China's Statements on Human Rights at the United Nations (2000–2010).“ *Netherlands Quarterly of Human Rights* 30 (2012): 299-332 <https://doi.org/10.1177/016934411203000304>

16. Lesch, Max, Lisbeth Zimmermann ir Nicole Deitelhoff. „Contestation from Within: Norm Dynamics and the Crisis of the Liberal International Order.” *Global Studies Quarterly* 4 (2024): 1-12, <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksae022>

17. Meriläinen, Nina and Marita Vos. „Framing Issues in the Public Debate: The Case of Human Rights.” *Corporate Communications: An International Journal* 18 (2013): 119–134. <https://doi.org/10.1108/13563281311294164>

18. Orchard, Phil ir Antje Wiener, „Norms and Norm Contestation“, kn. *Routledge Handbook of Foreign Policy Analysis Methods*, sud. Patrick A. Mello ir Falk Ostermann (London: Routledge, 2022) 51-66

19. Oud, Malin. „Powers of Persuasion? China's Struggle for Human Rights Discourse Power at the UN.”, *Global Policy* 15 (2024): 85-96 <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13361>

20. Pisanò, Attilio, „Human Rights and Social Development in the Chinese White Papers on Human Rights“, *Peace Human Rights Governance*, 2(2018): 301-330 doi: 10.14658/PUPJ-PHRG-2018-3-2

21. Risse, Thomas, and Stephen C. Ropp. „Introduction and Overview.” Kn. In *The Persistent Power of Human Rights: From Commitment to Compliance*, sud. Thomas Risse, Stephen C. Ropp, ir Kathryn Sikkink, (Cambridge: Cambridge University Press, 2013.), 3–25.

22. Wiener, Antje „A Theory of Contestation — A Concise Summary of Its Argument and Concepts”, *Polity*, Vol 49 (2017): 109-125 <https://ssrn.com/abstract=2946151>

23. Xinyuan, Dai, ir Lucie Lu. 2024, „Beyond Liberal Narratives. China and the International Human Rights Order“, [scripts-berlin.eu](https://www.scripts-berlin.eu), žiūrėta 2024 liepos 10 d., <https://www.scripts-berlin.eu/publications/working-paper-series/Working-Paper-40-2024/index.html>

24. Zähringer, Natalie. „Taking Stock of Theories around Norm Contestation: A Conceptual Re–Examining of the Evolution of the Responsibility to Protect.” *Revista Brasileira de Política*

Internacional 64 (2021): 1-18 <https://doi.org/10.1590/0034-7329202100106>

25. Zhang, Yongjin, ir Barry Buzan. „China and the Global Reach of Human Rights.” *The China Quarterly* 241 (2019): 169–190 <https://doi.org/10.1017/S0305741019000833>.

Naudoti šaltiniai:

1. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Assessment Report on the Implementation of the National Human Rights Action Plan of China (2012–2015)*“, Pekinas, 2016, <https://en.humanrights.cn/2016/06/14/b560c5bb89cc4573a325586b69df972f.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
2. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*China's Progress in Human Rights in 2004*“, Pekinas, 2005, <https://en.humanrights.cn/2005/04/13/6535a650d23f4c998d0400099c22cd37.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
3. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Evaluation Report on the Implementation of the National Human Rights Action Plan of China (2016–2020)*“, Pekinas, 2021, <https://en.humanrights.cn/2021/09/29/5de3585f3942493c9e4594b797796a0a.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),..
4. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Fifty Years of Progress in China's Human Rights*“, Pekinas, 2000, <https://en.humanrights.cn/2000/06/30/ec422e6277ac4dcfb26c9d3561ec0369.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
5. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Human Rights Action Plan of China (2021–2025)*“, Pekinas, 2021, <https://en.humanrights.cn/2021/09/09/77946b515660492b8885f5a4f5ab386c.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

6. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Human Rights in China*“, Pekinas, 1991, <https://en.humanrights.cn/1991/11/30/800fc09d948848069d95f86433700d6d.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

7. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Moderate Prosperity in All Respects: Another Milestone Achieved in China's Human Rights*“, Pekinas, 2021, <https://en.humanrights.cn/2021/08/12/a35618a07011420284dbdcbf8a4f967a.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

8. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*National Human Rights Action Plan of China (2009–2010)*“, Pekinas, 2009, <https://en.humanrights.cn/2009/04/13/7d8b8255aba448b5ab781c0cecffdbcc.htm> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

9. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*National Human Rights Action Plan of China (2012–2015)*“, <https://en.humanrights.cn/2012/06/11/1e2f4c13e0a04ce6b6a643965facf6d8.html> Pekinas, 2012, (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

10. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*National Human Rights Action Plan of China (2016–2020)*“, Pekinas, 2016, <https://en.humanrights.cn/2016/09/29/478f2e81b54c48d3ac170a28955e1ad0.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

11. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights Cause in 1996*“, Pekinas, 1997, <https://en.humanrights.cn/1997/03/31/41c8410db2034a00a74a0c9bccf0e1dd.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

12. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights Cause in 1998*“, Pekinas, 1999, <https://en.humanrights.cn/1999/04/30/6c67e28cc45f48529eb2dc3bc7a630e7.html>

- (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
13. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights Cause in 2000*“, Pekinas, 2001, <https://en.humanrights.cn/2000/06/30/ec422e6277ac4dcfb26c9d3561ec0369.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
14. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights Cause in 2003*“, Pekinas, 2004, <https://en.humanrights.cn/2004/03/31/b8810a9fd0944d2591e94eced64d65fe.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
15. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights in 2009*“, Pekinas, 2010, <https://en.humanrights.cn/2010/09/26/a794760397b646228b17f5200aac5d9f.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
16. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights in 2012*“, Pekinas, 2013, <https://en.humanrights.cn/2013/05/14/f4e8a85ccfa84c8f8839d668d61656bc.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
17. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights in 2013*“, Pekinas, 2014, <https://en.humanrights.cn/2014/05/26/58711b8bbbe644c0b601d11f87899eb1.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
18. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in China's Human Rights in 2014*“, Pekinas, 2015, <https://en.humanrights.cn/2015/06/08/1a85c32d9efd45f581321e46e08fd397.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.
19. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Progress in Human Rights over the 40 Years of Reform*“, Pekinas, 2018, <https://en.humanrights.cn/2018/12/13/934c3ee121204e398a78a28761eb4245.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

20. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Seeking Happiness for People: 70 Years of Progress on Human Rights in China*“, Pekinas, 2019, <https://en.humanrights.cn/2019/09/23/22acfb4672704871aaf2653a31e9bb09.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

21. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*The Communist Party of China and Human Rights Protection: A 100-Year Quest*“, Pekinas, 2021, <https://en.humanrights.cn/2021/06/24/34d95d44bbaa49219e0f1ffdc35d5a56.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

22. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*The Progress of Human Rights in China*“, Pekinas, 1995, <https://en.humanrights.cn/1995/12/31/8965d1cb5abb4900ac8453acbe87adc8.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

23. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „Xi Jinping on building eco-civilization“, SCIO, žiūrėta 2025 m. balandžio 8 d., http://english.scio.gov.cn/m/topnews/2021-08/13/content_77690677.html

24. Kongreso vykdomoji komisija Kinijai, „Agencies Responsible for Censorship in China“, CCEC, žiūrėta 2025 sausio 20 d. <https://www.cecc.gov/agencies-responsible-for-censorship-in-china>

25. Xinhua, „Global Civilization Initiative Forum Calls for Respect for Diversity.“, Xinhua, žiūrėta 2025 m. kovo 13 d. <https://english.news.cn/20231008/410cce50806443cda29227e6cf0f6415/c.html>

26. Kinijos valstybės tarybos informacijos biuras, „*Assessment Report on the National Human Rights Action Plan of China (2009–2010)*“, Pekinas, 2011, <https://en.humanrights.cn/2011/07/14/5ec8b2d2a3824a64a6ed38412bddd4b4.html> (žiūrėta 2025 m. sausio 12 d.),.

27. Oficialus Kinijos Valstybės tarybos informacijos biuro tinklapis; About SCIO; Prieiga per internetą:
<http://english.scio.gov.cn/aboutscio/index.htm>

28. Oficialus Kinijos žmogaus teisių tinklapis; About us; Prieiga per internetą:
<https://en.humanrights.cn/2024/10/28/81e983a407a8464cacc63fe0dc46fcc4.html>

Strategic framing and norm contestation: discourse in China's White Papers on Human Rights

In the last decade, the People's Republic of China, as a rising superpower, has emerged as one of the most important and influential actors in the international system, increasingly challenging the liberal world order, including the prevailing HR regime. While historically China has always been a challenger of HR, scholars have noted an intensification of China's stance in both the foreign and domestic arenas since Xi Jinping became the country's leader in late 2012. Under his rule, universal norms have been labelled a threat, and the development of ideology has become increasingly important for the regime's legitimacy. This is characterised by China's persistent efforts to promote its distinctive model of HR through international organisations and global initiatives. Despite a growing body of literature on Chinese HR, little work has analysed the discourse of the White Papers that China has been publishing since 1991.

This Master's thesis seeks to help fill this gap by analysing the discourse in China's White Papers on Human Rights using framing theory. The results are then interpreted through the lens of norm contestation theory. The central research question of this thesis is: *How does China frame HR in its White Papers, and how do these frames contribute to the contestation of international human rights norms?* To answer this question, four main research objectives are set forth:

1. To introduce the theoretical framework: framing and norm contestation theories.
2. To analyse China's White Papers on HR from 1991 to the most recent one published in 2021.
3. To identify how HR are framed in the documents by applying framing theory.
4. To evaluate the findings through the lens of norm contestation theory.

An analysis of the documents suggests that China's diagnostic frame is based on narratives of unfairness and on positioning China as a developing country. This status forms the basis for a prognostic frame that highlights the importance of national conditions in the development of human rights. The emphasis on poverty allows China to sustain its status as a developing country, even as its power grows, and ultimately acts as an extension of the frame by raising the broader idea of a global fight against poverty.

The prognostic frame develops an alternative vision of HR based on the principle of relativism. This frame is grounded in the importance of national conditions, culture, the constitution, and party leadership.

In order to create broader resonance, increasing efforts are made to introduce flexibility into the frames by incorporating global initiatives such as UN reform, the idea of human rights diversity, the right to a healthy environment, and global health. In addition, the “Chinese model” is increasingly linked to the universal value of peace. This frame expansion reflects China’s growing power.

Importantly, these frames are not merely rhetorical but act as interpretive tools that allow China to delegitimise international HR norms — not by rejecting their validity outright, but by subtly transforming them through contestation of their application and interpretation. It is increasingly evident that, through these strategies, China is challenging not only organisational norms (such as the universality of HR) but also regulatory norms (such as international law, UN HR bodies). Both are adjacent to the fundamental human rights norm and act as structural anchors, meaning that contesting them poses a serious threat to the norm’s stability. Although the principle of human rights is not directly rejected, this form of contestation should not be underestimated — especially in a current global environment marked by democratic backsliding.

By analysing China’s White Papers, this thesis provides a better understanding of how China uses language to reshape the concept of HR. For the liberal HR model and its norms to remain stable, it is essential to understand how alternative ideas are constructed — and to be better equipped to counter them. As shown in the analysis, China is actively working to expand its HR frames in ways that maintain relevance for developing countries in the Global South, which it considers its most important audience. Liberal states that uphold dominant HR values must respond to China’s efforts and adjust their approach to include relevant global issues — without sacrificing the core principles of human rights.

Future research could explore motivational framing, which was not found in the official documents. There is also a growing number of issue-specific White Papers (on women’s rights, technology, regional HR implementation, etc.) that remain under-analysed and could provide further insight into China’s evolving HR discourse.

.

DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMO DEKLARACIJA

Vardas, pavardė: Brigita Domanskytė

Studento pažymėjimo numeris: 2315585

Prašome pažymėti „x“ taikytiniems punktams:

☐ Aš **nenaudojau** dirbtinio intelekto įrankių pateikiamame darbe.

☒ Aš **naudojau** vieną ar kelis dirbtinio intelekto įrankius pateikiamame darbe.

Jei taip, kokius?Chat GPT.....

Dirbtinio intelekto įrankius naudoju kritiškai, kaip pagalbinę priemonę. Prisiimu visą atsakomybę už darbe pateiktą informaciją, argumentus ir galutinius darbo rezultatus.

(Parašas)

Prašome pažymėti „x“ taikytiniems punktams bei paaiškinti, kaip naudojote dirbtinį intelektą:

Aš naudoju dirbtinio intelekto įrankius šiam/-iems tikslui/-ams:

1. ☒ **Idėjų generavimui** (pavyzdžiui: argumentų ar kontra-argumentų generavimui, struktūros plano sudarymui, galimų tyrimo klausimų generavimui)

Paaiškinkite: Pasitelkiau savo iškeltoms mintims kritikuoti

2. ☐ **Informacijos paieškai** (pavyzdžiui: papildomos literatūros ar kontekstinės informacijos paieškai)

Paaiškinkite:

3. ☒ **Kaip rašymo asistentą** (pavyzdžiui: gramatinių ar stiliaus klaidų taisymui, vertimui, pastraipų perstruktūravimui ir pan.)

Paašinkite: Sudėtingiems, kebliems sakiniams performuluoti

4. ☐ **Vizualinės medžiagos kūrimui** (pavyzdžiui: naujo paveikslėlio, žemėlapiu sukūrimui ar redagavimui)

Paašinkite:

5. ☒ **Kaip mokymosi pagalbininką** (pavyzdžiui: papildomam medžiagos paaškinimui paprastesne kalba, sąvokų ar teorinių koncepcijų palyginimui, žinių patikrinimo užduočių generavimui ir pan.)

Paašinkite: pagalbiniam tekstų, teorijų paaškinimui, perfrazavimui paprastesne kalba

6. ☐ **Duomenų analizei** (pavyzdžiui: skaičiavimui, kodavimui, kokybinių ar kiekybinių duomenų vizualizacijai, lentelės ar grafiku sukūrimui)

Paašinkite:

7. ☐ **Efektvumo didinimui** (pavyzdžiui: tekstų santraukų kūrimui, išnašų formatvimui ir pan.)

Paašinkite:

8. ☐ **Kitu būdu.**

Paašinkite:

9. **Kokių žingsnių ėmėtės siekdami sumažinti dirbtinio intelekto daromų klaidų ar neatsakingo naudojimo tikimybę?**

Paašinkite: Rėmiausi kaip pagalbine priemone mąstymui. Duomenys, faktinė informacija nebuvo generuojama.